

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Eva Gorenšek

Osamljenost ljudi z demenco v domu za stare

Diplomsko delo

Ljubljana, 2019

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Eva Gorenšek

Osamljenost ljudi z demenco v domu za stare

Diplomsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Jana Mali

Ljubljana, 2019

ZAHVALA

Za vso pomoč, svetovanje in podporo pri pisanju diplomskega dela se zahvaljujem moji mentorici izr. prof. dr. Jani Mali.

Za sodelovanje, prijaznost in pripravljenost za sodelovanjem se zahvaljujem stanovalcem in zaposlenim doma starejših Na Fari.

Posebno zahvalo pa namenjam svojim staršem, fantu in vsem ostalim najbližjim za vso podpro in spodbude med mojim študijem in pri pisanju diplomske naloge.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Eva Gorenšek

Naslov: Osamljenost ljudi z demenco v domu za stare

Kraj: Ljubljana

Leto: 2019

Število strani: 71   **Število tabel:** 1   **Število prilog:** 8

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Osamljenost ljudi z demenco v domu za stare

Povzetek diplomskega dela

Diplomsko delo obravnava življenje ljudi z demenco v domu za stare. V teoretičnem delu sem predstavila demenco, stigmatiziranost ljudi z demenco, institucionalno oskrbo ljudi z demenco, socialna omrežja in osamljenost med ljudmi z demenco. Dotaknila pa sem se tudi vloge socialnega dela. Raziskovala sem življenjski svet stanovalcev z demenco v Domu starejših Na Fari. Zanimalo me je, kako se osamljenost kaže pri stanovalcih z demenco. Ugotoviti sem želela, kako so življenje v domu, vključenost v aktivnosti v domu in velikost socialne mreže stanovalcev z demenco povezani s pojavom osamljenosti. Zanimala pa me je tudi vloga socialnega dela pri prepoznavanju in zmanjševanju osamljenosti pri stanovalcih z demenco. V kvalitativno raziskavo sem tako poleg petih stanovalcev z demenco vključila tudi dve socialni delavki. Poleg intervjujev sem kot metodo zbiranja empiričnih podatkov uporabila še opazovanje. Rezultati kažejo na prisotnost osamljenosti med stanovalci z demenco. Socialna mreža stanovalcev z demenco je majhna, najpogosteje pa jih obiskujejo otroci, življenje v domu pa je povezano s pojavom osamljenosti. Socialni delavki se zavedata problema osamljenosti in poudarjata, kako pomembno je sodelovanje s sorodniki človeka z demenco pri zmanjševanju osamljenosti. Predlagam izobraževanje sorodnikov in prostovoljcev o delu z ljudmi z demenco. Hkrati pa predlagam socialnima delavkama več individualnega dela s stanovalci z demenco.

Ključne besede: demenca, osamljenost, socialna omrežja, institucionalna oskrba, socialno delo.

Loneliness among people with dementia in residential home

Graduation Thesis Abstract

The diploma thesis deals with the topic of life of people with dementia in residential home. In the theoretical part I defined dementia, stigmatization of people with dementia, institutional care, social networks and loneliness among people with dementia. I also described social work with people with dementia. Throughout my diploma thesis I researched the life of residents with dementia at the senior citizens home Dom starejših Na Fari. I was interested in how loneliness reflects in residents with dementia. I researched how life in residential home, the involvement in activities and social networks of residents with dementia, are connected to developing loneliness. I also researched the role of social workers in recognising and minimizing loneliness among residents with dementia. Not just five residents with dementia, in my qualitative research I also included social workers. As methods of collecting empirical data I used interview and observation. The results have shown that loneliness is frequent among people with dementia in residential home Dom starejših Na Fari. The social networks of residents with dementia are small, visitors are mostly their children and so living in senior citizens home is associated with loneliness. Social workers are aware of the problem of loneliness and they highlighted the importance of cooperation with relatives of people with dementia in reducing loneliness. I suggest education of relatives and volunteers so they can improve their skills in working with people with dementia. For social workers I suggest more individual work with residents with dementia.

Keywords: dementia, loneliness, social networks, institutional care, social work.

KAZALO VSEBINE

1	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	Opredelitev demence.....	1
1.2	Stigmatiziranost ljudi z demenco	4
1.3	Življenje ljudi z demenco v instituciji	6
1.4	Socialna mreža človeka z demenco	8
1.5	Osamljenost in socialna izključenost ljudi z demenco.....	11
1.6	Socialno delo z ljudmi z demenco	13
2	PROBLEM	17
3	METODOLOGIJA	19
3.1	Vrsta raziskave.....	19
3.2	Merski instrument	19
3.3	Opredelitev enot raziskovanja.....	20
3.4	Zbiranje podatkov	20
3.5	Obdelava podatkov	21
4	REZULTATI.....	23
4.1	Življenje v domu in vključenost v aktivnosti.....	23
4.2	Socialna mreža in stiki	24
4.3	Prepoznavanje osamljenosti pri stanovalcih z demenco	26
4.4	Vloga socialnega dela pri zmanjševanju osamljenosti.....	27
5	RAZPRAVA	29
6	SKLEPI	33
7	PREDLOGI	35
8	UPORABLJENA LITERATURA	37
9	PRILOGE	40
9.1	Smernice za intervjuje in opazovanje	40
9.1.1	Smernice za intervju s stanovalci z demenco.....	40
9.1.2	Smernice za intervju s socialnima delavkama.....	40
9.1.3	Smernice za opazovanje	41
9.2	Zapisi intervjujev s stanovalci z demenco	41
9.3	Zapisi opazovanj	48
9.4	Zapis intervjuja s socialnima delavkama	52
9.5	Odprto in osno kodiranje intervjujev	54
9.6	Odprto in osno kodiranje opazovanja	60
9.7	Odprto in osno kodiranje opazovanja	63
9.8	Odprto in osno kodiranje intervjuja socialnih delavk.....	67

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Primer odprtega kodiranja	22
---	----

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Opredelitev demence

Demenca kot bolezen se najpogosteje pojavi v starosti (Mali, 2007a, str. 37). Zaradi podaljševanja življenjske dobe število bolnikov z demenco v sodobni družbi hitro narašča (Kogoj, 2007, str. 15).

Beseda demenca ima latinski izvor. Beseda *demens* je sestavljena iz predpone *de-*, ki pomeni upadanje, in *mens*, ki pomeni duh in razum. Demenca dobesedno pomeni upadanje razuma (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 13). Človek z demenco je označen dobesedno kot človek, ki je ob pamet, torej kot norec. Prav takšno poimenovanje ljudi z demenco je zelo pogosto med ljudmi iz okolja (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 13).

Demenca je bolezen in ni normalni del staranja (Železnik, 2016, str. 145). Čeprav je starost najmočnejši dejavnik za pojav demence, pa se ta lahko pojavi tudi pri mlajših posameznikih (World Health Organization, 2019).

Najpogosteje se demenca povezuje s spominskimi motnjami (Kogoj, 2007, str. 15). A vsako pozabljanje še ni demenca. Če se pozabljanje stopnjuje, lahko gre za prvi znak demence (Železnik, 2016).

Demenca je sindrom kronične in progresivne narave, ki je posledica poškodbe možganov (World Health Organization, 2019). V 10. mednarodni klasifikaciji bolezni je demenca tudi opredeljena kot sindrom, ki ga povzroča možganska bolezen. Bolezen vključuje motnje višjih živčnih dejavnosti, kot so spomin in mišljenje, orientacija, učenje, razumevanje ter sposobnosti učenja in besednega izražanja ali presojanja (Petrič in Kogoj, 2014, str. 63).

Kogoj (2008, str. 55) pa opredeli demenco kot »sindrom, za katerega je značilen upad spominskih sposobnosti, ki se običajno nanašajo na pomnjenje in priklic novih informacij, čeprav je z napredovanjem bolezni prizadet tudi spomin za davne dogodke.«

Demenca zajema več človekovih funkcij, ki vodijo do tega, da človek na koncu ni več sposoben samostojno živeti (Mali, 2007a, str. 37). Gre za degenerativno bolezen, kar pomeni, da se posameznikovo stanje postopoma poslabšuje (Milošević Arnold, 2007, str. 25). Poleg zmanjšanih intelektualnih sposobnosti demenca prinaša tudi upad na področju osebnostnih in socialnih funkcij (Mali, 2007a, str. 38).

Železnik (2016, str. 17–19) piše, da demenco prepoznamo po številnih znakih. Pojavi se postopna izguba kratkoročnega spomina. Bolniki se spomnijo preteklih dogodkov in ne

nedavnih. Pokažejo se težave z izražanjem, saj ne najdejo ustreznih besed za predmete in občutke. Pojavijo se osebnostne in razpoloženske motnje, ljudje postanejo prepirljivi, razdraženi. Zaradi upadanj intelektualnih funkcij ljudje niso več sposobni presojanja in organiziranja. Ne znajo več opravljati vsakodnevnih opravil, kot sta kuhanje in pospravljanje. Pojavijo se težave pri krajevni in časovni orientaciji, kar se kaže v tem, da ljudje z demenco pozabijo, kje so in kam so namenjeni. Govorijo in sprašujejo iste stvari, saj sproti pozabijo.

Demenca se lahko pri ljudeh pojavi kot posledica različnih bolezni (Ministrstvo za delo in družino, 2011). Obstajajo različni tipi demence, štirje najpogostejši tipi demence so: Alzheimerjeva demenca, demenca z Lewyjevimimi telesci, vaskularna demenca in frontotemporalne demence (Kogoj, 2008, str. 55). Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman (2015, str. 19) poudarjajo, da je pomembno, da znamo prepoznati vrsto demence, kajti le-tako bomo bolezen lahko uspešno obvladovali.

Alzheimerjeva demenca je najpogostejša oblika demence (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 15). Vzrok za njen nastanek je Alzheimerjeva bolezen, poimenovana po Aloisu Alzheimerju. Ta vrsta demence se začne neopazno z motnjami spomina. Napreduje razmeroma počasi, prisotna pa so krajša ali daljša obdobja, ko se bolezen upočasni (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 21). V nadaljevanju pa se pojavijo motnje govora in časovna dezorientiranost.

Na drugem mestu po pogostosti obolevnosti je demenca z Lewyjevimimi telesci. Ta demenca poteka v valovih. Val okrnjenega spomina s prisotnostjo zmedenosti se izmenjuje z valom bistroumnosti (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 15). Človek z vaskularno demenco je lahko en dan sposoben za pogovor, drug dan pa je zaspan in miren (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 21)

»Vaskularne demence, imenovane tudi multiinfarktne demence, so posledica ponavljajočih se majhnih infarktov, ki se jih prizadeti ne spominja vedno. Simptomi se pojavijo nenadoma in prizadenejo določeno sposobnost človeka. Tako lahko človek nenadoma izgubi sposobnost za verbalno komuniciranje« (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 15–16).

Frontotemporalne demence so posledice propadanja čelnega in senčnega režnja. Bolezenske težave se začnejo neopazno in napredujejo do osebnostnih sprememb in motenj govora. Motnje spomina niso prvi znak te vrste demence (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman 2015, str. 21–22).

Graham in Warner (2009, str. 32–36) pravita, da demenca poteka v štirih fazah: zgodnja, vmesna, pozna in zaključna faza bolezni. Za prvo fazo je značilno, da postane človek

pozabljiv, izgubi občutek za čas, je brez volje in motivacije, začne se zapirati vase, ima težave pri odločanju ipd. V vmesni fazi gre za obdobje, ko je že znano, da človek ima demenco. Človek postane še bolj pozabljiv, odtava od doma, ima težave z govorom, izgublja stvari in krivi ostale, halucinira ipd. V pozni fazi postane človek z demenco odvisen od drugih, se težko sporazumeva, redko prepozna sorodnike, ne razume, kaj se dogaja okoli njega. V zaključni fazi pa človek z demenco ni več sposoben govoriti ali se gibati. Je popolnoma odvisen od pomoči drugih.

Milošević Arnold (2007, str. 25–27) je po Naomi Fiel opisala štiri stopnje demence:

- Prva stopnja: pomanjkljiva, slaba orientacija

Ljudje so še prostorsko in časovno orientirani. Prepoznavajo ljudi v svojem okolju, a se z njimi pogosto prepirajo. Zavedajo se svojih izgub, a si jih ne priznavajo. Zmožni so narediti, kar jih prosimo, brez težav izpolnijo naloge. Nimajo pa več sposobnosti za učenje novih, kompleksnih aktivnosti.

- Druga stopnja: časovna zmedenost

Pri ljudeh z demenco se pojavi občasna dezorientacija v času in prostoru. Še vedno prepoznavajo ljudi v svojem okolju. Opravljajo preproste aktivnosti brez pomoči, vendar potrebujejo spodbudo, da pričnejo izvajati aktivnost. Prisotni sta razdražljivost in depresivnost.

- Tretja stopnja: ponavljajoči se gibi

Ljudje z demenco v tej fazi v večini živijo v domovih za stare. Značilno je tekanje in kričanje. Nimajo prostorske in časovne orientacije. Ne prepoznajo oseb v svojem okolju. Pri aktivnostih potrebujejo pomoč, ob primerni spodbudi in pomoči opravijo le enostavne naloge. Prisotno je tavanje, nočni nemir, jezljivost.

- Četrta stopnja

Se ne odzivajo na zunanje dražljaje. Ležijo v postelji ali sedijo v vozičku.

Demenca je bolezen, ki ima velik vpliv na življenje posameznika. Bolezen prizadene sposobnosti mišljenja, govorjenja kot tudi sposobnosti presojanja, odločanja in orientacije. Zavedati se moramo, da število ljudi z demenco narašča, zato je pomembno, da poznamo bolezen, njene značilnosti, razvoj bolezni, da lahko pravočasno nudimo pomoč bližnjemu. Velikokrat pa se zaradi nepoznavanja bolezni zgodi, da sorodniki ne prepoznajo bolezni. Nepoznavanje bolezni je v naši družbi pogosto zaradi negativnega odnosa, ki se je vzpostavil do demence same kot tudi do ljudi z demenco. Ljudje z demenco so tako pogosto stigmatizirani.

1.2 Stigmatiziranost ljudi z demenco

Na pojav demence pomembno vpliva negativen odnos družbe do ljudi z demenco (Milošević Arnold, 2007, str. 29). V družbi prihaja do različnih ravnanj z ljudmi z demenco, ker družba demenco označuje kot bolezen, ljudem z demenco pa pripisuje status bolnika (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 22). Ljudje z demenco pogosto dobijo oznako stigme, in to zaradi vedenja, ki je drugačno od normalnega, družbeno sprejemljivega vedenja (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 24).

Pojem stigma so iznašli stari Grki. Termin stigma se je nanašal na telesne znake ter je izpostavljal slabo in nenavadno v moralnem statusu nosilca. Znaki so bili vpeti v telo in so oznanjali, da se je treba njihovega nosilca izogibati, še posebej na javnih mestih. Danes se pojem še vedno uporablja, a ga uporabljamo bolj za sramoto kot za telesne znake (Goffman, 2008, str. 11).

Stigmo je ameriški sociolog Goffman opredelil kot »nezaželeno drugačnost« (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 9). Oxford English Dictionary pa stigmo definira kot »znamenje sramote, ki je povezana s točno določeno okoliščino, kvaliteto ali osebo« (Lipar, 2013, str. 33).

Goffman (2008, str. 12) pravi, da je ključno za stigmatizacijo neskladnost med navidezno in dejansko socialno identiteto. Gre za razhajanje med pričakovanji okolja do posameznika in lastnostmi, ki jih posameznik v resnici ima. Mali, Mešl in Rihter (2011) dodajajo, da je posameznik zaradi določenih lastnosti ali tega, da pripada določeni skupnosti ali kulturi, lahko zelo deskridetiran, celo tako, da ne more družbeno delovati.

Po Goffmanu (2008, str. 13) delimo stigmo na tri vrste: telesna odbojnost je prva vrsta, tu gre za različne fizične iznakaženosti; naslednja vrsta so značajske slabosti, kot so neodločnost, nenaravne strasti, nevarna prepričanja, nepoštenost; ter tretja vrsta so skupinske stigme na podlagi rase, narodnosti in verskega prepričanja. Pri vseh treh oblikah stigme je mogoče prepoznati iste sociološke značilnosti: »Posameznik, ki bi bil v običajnih socialnih odnosih zlahka sprejet, ima lastnost, ki pritegne pozornost in odvrča od njega vse, ki ga srečamo, pri tem pa se razveljavi vtis, ki ga imajo na nas njegove druge lastnosti« (Goffman, 2008, str. 13).

Goffman je domneval, da je mogoče vse človeške razlike stigmatizirati. Okolje stigmatizira ljudi na podlagi barve kože, etične pripadnost, starosti, izobrazbe itd. Osebe, ki so stigmatizirane, okolje dojema kot manjvredne. Te osebe so tarča posmeha, zaničevanja, imajo

omejen dostop do družbenih dobrin (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 9). Družba je torej tista, ki določa načine kategoriziranja oseb in seznam lastnosti, ki se za člane določene kategorije zdijo običajne in naravne (Goffman, 2008).

Bryden (2005) piše, da je stigma socialni problem. Prepričanja, norme in pričakovanja, ki veljajo v določeni kulturi, oblikujejo pogled na demenco. Vse predstave o demenci, ki so izoblikovane v družbi, vplivajo na to, kako bodo člani družine, negovalci in drugi sprejeli človeka z demenco (Innes, 2009, str. 99, 100). Okolica, ki stigmatizira demenco, ne opazi zgodnjih simptomov, ki se pojavijo pri človeku, in jih ne prepoznajo kot simptome bolezni. To prispeva, da bolniki ne dobijo ustrezne pomoči in zdravljenja v zgodnjem razvoju demence (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 9). Postavitev diagnoze sproži v okolju veliko negativnih odzivov, prav tako pa se v človeku, ki ima demenco, pojavi sram, prav zaradi stigme, ki se drži demence in duševnih bolezni (Innes, 2009).

Ljudje z demenco nosijo dvojno breme svoje bolezni. Prvič se soočajo z boleznijo samo. Drugič pa se soočajo s pritiski iz okolja (Bryden, 2005, str. 142). Ljudje z demenco se srečujejo z občutki sramu, manjvrednosti in pomanjkanja samozavesti. Njihov položaj se v družbi zaradi demence spremeni (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 9). Stigma ima velik vpliv na odnose in je pogosto razlog za pretrganje stikov s človekom, ki je stigmatiziran (Flaker idr., 2008, str. 264). Posledica stigmatizacije je, da so ljudje z demenco socialno izključeni in se jim hitreje poslabšuje bolezen (Milšević Arnold in Mali, 2007, str. 66).

Bryden (2005) pravi, da morajo biti ljudje z demenco osvobojeni stigme, da morajo biti spoštovani, v družbi morajo imeti moč, da lahko živijo novo življenje z boleznijo. Avtorica piše tudi o tem, da ljudi z demenco ne diskriminiramo, da se z njimi ne pogovarjamo v tretji osebi, kot da niso z nami, da jih ne kritiziramo, se ne smejimo njihovim napakam, temveč jih spoštujemo, se osredotočimo na njihove zmožnosti, jih vključujemo v naša življenja in jim pomagamo ohranjati aktivnosti, v katerih uživajo.

Mali in Milošević Arnold (2007, str. 66) povzemata Bryden (2005), ki opisuje, da v družbi prevladujejo stereotipi in predstave o višjem stadiju demence, ko človek ni več zmožen delovati, spregleda pa se proces, ki vodi od postavitve diagnoze do smrti. V tem procesu pa človek z demenco zmore še marsikaj. Ljudje ne poznajo znakov in značilnosti demence, kar pa v njih vzbuja strah in odpor. Okolica išče znake, ki bodo potrdili diagnozo

Da bi se izognili stigmati ljudi z demenco, mora imeti človek z demenco podporno socialno mrežo (Innes, 2009, str. 74). Ni pomembna le neformalna socialna mreža človeka z demenco, temveč tudi strokovnjaki, ki delajo z ljudmi z demenco, morajo biti zagovorniki njihovih pravic in interesov ter jim pomagati pridobiti ali ohraniti mesto v skupnosti. Pomembno je, da

delajo antidiskriminatorno ter preprečujejo prikrajšanost in izključevanje ljudi zaradi njihove bolezni (Milošević Arnold, 2007, str. 30).

Kot lahko opazimo, med ljudmi še vedno prevladujejo negativni stereotipi in predstave o demenci kot o ljudeh z demenco. Družba stigmatizira ljudi z demenco tako, da se jih izogiba, jih izolira in izključi iz okolja, kar vodi v to, da so ljudje z demenco potisnjeni na rob družbe. Premalo se zavedamo, kako pomembno je, da ljudi z demenco ne izključujemo iz svojega vsakdanjika in jih sprejemamo takšne, kot so. Prav zaradi izključenosti prevladuje med nami mišljenje, da morajo ljudje z demenco živeti v domovih za stare.

1.3 Življenje ljudi z demenco v instituciji

Danes je v Sloveniji institucionalna oskrba starih ljudi ena od najbolj pogostih in razvitih oblik oskrbe (Mali, Flaker, Urek in Rafaelič, 2018, str. 7). Predstavljajo pomembno vlogo pri zagotavljanju celostne oskrbe starih ljudi (Filipovič Hrast idr., 2014, str. 24). Med starimi ljudmi še vedno prevladuje predvsem vključenost v institucionalno obliko oskrbe in manj v skupnostne oblike oskrbe (Ambrožič in Mohar, 2015, str. 57). Drugje po svetu obstaja delitev domov za stare na specializirane, npr. na negovalne, domove za ljudi z demenco, domove za samostojne stare ljudi in oskrbovalne. V Sloveniji pa poznamo le splošne domove, ki so namenjeni oskrbi vsem prej omenjenim skupinam starih ljudi (Mali, Flaker, Urek in Rafaelič, 2018, str. 7).

Institucionalna oskrba je oblika namestitve v zavod ali v drugo družino. Zavod posamezniku nadomešča, dopolnjuje ali zagotavlja funkcijo doma oziroma lastne družine. V osnovno oskrbo je vključeno bivanje, prehrana, zdravstvena in socialna oskrba, delovna terapija in fizioterapija (Antič in Krnel, 2016).

Sistem financiranja, kultura oskrbe in pomanjkljiv sistem storitev omogočajo skupnostno oskrbo le tistim, ki imajo manj zahtevne potrebe. Čeprav so nove inovacije prispevale k temu, da se je več stanovalcev preselilo v vmesne strukture, institucionalni sistem še vedno prevladuje. Storitve po osebni meri, ki bi najboljše zadovoljile potrebe uporabnikov, so še premalo razvite, npr. osebna asistenca, osebni načrti, ali pa so premalo intenzivne, npr. oskrba na domu, terensko delo (Mali, Flaker, Urek in Rafaelič, 2018, str. 16).

Domovi za stare so v Sloveniji več kot le institucionalno varstvo. Spadajo med glavne institucije, ki razvijajo oskrbo za stare ljudi v skupnosti (Mali, 2012, str. 86). Nekateri domovi za stare po Sloveniji torej že skrbijo za zagotavljanje celostne oskrbe za stare ljudi z

različnimi skupnostnimi storitvami, ki jih razvijajo. Poleg zagotavljanja klasične institucionalne oskrbe zagotavljajo pomoč starim ljudem v njihovem domačem okolju, torej doma. Stari ljudje, ki še živijo v domačem okolju, lahko obiskujejo dnevno varstvo, ki je organizirano v domu, gre za tako imenovano začasno varstvo (Mali, Flaker, Urek in Rafaelič, 2018, str. 33).

V domovih za stare obstajajo trije modeli oskrbe za osebe z demenco: integrirani, segregirani in delno segregirani (Mali, 2007a, str. 41). Za integriran model je značilno, da stanovalci z demenco bivajo skupaj z ostalimi stanovalci, to spodbuja medsebojno razumevanje, sprejemanje demence, kar pozitivno vpliva na vedenje oseb z demenco, drugim stanovalcem pa se krepi samozavest zaradi pomoči stanovalcem z demenco. Prisotni pa so pogosti medsebojni konflikti. V segregiranem modelu bivajo stanovalci z demenco ločeno, na varovanih oddelkih. Pri tem modelu je pomembno omogočiti ljudem z demenco kakovostno bivanje. V določenih domovih pa se odločijo za vmesno, delno segregirano obliko, kot je na primer skupina za ljudi z demenco. Skupina se sestaja vsak dan v določenem prostoru. V skupino je vključenih od 10 do 16 ljudi z demenco, navadno pa gre za ljudi, ki imajo podobno stopnjo demence. Čeprav so stanovalci z demenco ločeni od ostalih stanovalcev, so še vedno v stiku z njimi (Mali, 2008, str. 123–124).

Najnovejša oblika gradnje domov se ravna po konceptu normalizacije in se zgleduje po življenju v družini. Zato arhitektura spominja na stanovanje. Oskrba tako poteka v manjših enotah, predvsem prevladujejo gospodinjske enote (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2011). Gospodinjske enote so že nekaj časa prisotne v nekaterih domovih po Sloveniji in omogočajo individualizirano oskrbo stanovalcev z demenco. Zdravstvena nega v njih ni primarna dejavnost. Oskrba v gospodinjskih enotah temelji na oskrbi po osebni meri (Mali in Kejžar, 2017, str. 180). Takšna arhitektura, ki spominja na domače okolje, omogoča stanovalcem z demenco uresničevanje pravice do zasebnosti in intimnosti, možnost svobodnega in varnega gibanja ter možnost druženja z ostalimi stanovalci ali umik v svojo sobo. Aktivnosti se izvajajo v manjši skupini, v ospredju je posameznik, spodbuja se sodelovanje pri gospodinjskih opravilih (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2011). V domovih z gospodinjskimi enotami so prilagodili »medicinko« terminologijo pri poimenovanju prostorov. Tako so se oddelki preimenovali v bivalne enote, sestrška soba v prostor za osebje, sestanki oddelka v timske sestanke ipd. (Mali in Kejžar, 2017, str. 181).

Milošević Arnold (2006, str. 125) povzema Flakerja idr. (2004), ki pravijo, da mora dom za stare pri zagotavljanju različnih programov in storitev gledati na stopnjo demence stanovalca. Stanovalci s prvo, srednjo in zadnjo stopnjo demence potrebujejo redno

spremljanje ključnega delavca, psihiatra in drugih članov osebnega tima. Prav tako je pomembno, da vzdržujejo stike s sorodniki in drugimi pomembnimi v njihovem življenju. Stanovalci s prvo stopnjo demence potrebujejo spodbudno okolje, da se čim lažje vključijo v aktivnosti po njihovi izbiri. Stanovalci v srednjem stadiju demence potrebujejo celodnevni program v delno segregirani obliki, kjer mora biti delo čim bolj prilagojeno stanovalcem, da lahko zbirajo med različnimi aktivnostmi. Tako kot stanovalce s prvo stopnjo je treba prav tako spodbujati stanovalce s srednjo stopnjo demence, in sicer k ohranjanju samostojnosti in treningu spomina. Stanovalci z zadnjim stadijem demence pa potrebujejo ustrezno namestitev, glede na to, ali so še pomični ali ne. Namestitev pa mora biti v skladu z zaščito interesov in koristi stanovalcev.

Glede na to, da v Sloveniji institucionalno varstvo prevladuje nad skupnostnimi oblikami oskrbe ter da se populacija stanovalcev z demenco veča, moramo institucionalno varstvo čim bolj prilagoditi njihovim potrebam. Pri delu z ljudmi z demenco je pomembno, da izhajamo iz njihovih potreb in osebnostnih lastnosti. Pomemben prispevek pri delu z ljudmi z demenco pa ima tudi socialno delo.

1.4 Socialna mreža človeka z demenco

Ena izmed človekovih temeljnih potreb je potreba po stikih in druženju. Človek je po naravi družbeno bitje, stiki z drugimi so zanj fiziološka nuja. Skozi svoje celotno življenje vzpostavimo veliko različnih stikov, od intimnih trajnih vezi do bežnih vsakdanjih stikov, na primer s prodajalko v pekarni (Flaker idr., 2008, str. 258).

»Demenca je težka življenjska preizkušnja za vse udeležene v medosebnih odnosih s človekom z demenco – za samega človeka z demenco, sorodnike, prijatelje, znance in strokovnjake. Demenca prinese težave v medosebne odnose, ki se vanje globoko zarežejo« (Mali, 2008, str. 130). Človek z demenco se sooča s spremembami na dveh ravneh: na individualni ravni, na ravni notranjega doživljanja bolezni in na ravni medsebojnih odnosov z bližnjimi in drugimi ljudmi. Ko bolezen napreduje, človek z demenco spoznava, da vedno težje opravlja vsakodnevna življenjska opravila, ki jih spremljajo neuspehi, jeza, prestrašenost in strah. Socialna mreža človeka z demenco postaja vse ožja in manjša. Prisotni so občutki izgubljenosti in zapuščenosti, živijo v svojem svetu in so vse bolj odtujeni od ljudi, ki jih poznajo (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 40–41).

Tako kot vsi ljudje tudi ljudje z demenco potrebujejo socialne stike. Človeku z demenco moramo pomagati ohranjati medsebojne odnose (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 47). Človek z demenco potrebuje ob sebi človeka, ki mu bo omogočal ohranjati samostojnost, ga pri tem podpiral in namesto človeka z demenco opravil le tiste stvari, ki jih človek z demenco ne zmore več. Pomembna je dobra komunikacija med človekom z demenco in oskrbovalcem (Mali, 2008, str. 130). Za dober odnos s človekom z demenco je potrebna vztrajnost, potrpežljivost, prilagodljivost. Ljudje z demenco ne marajo nadzora in obtoževanja (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 78).

Človek z demenco potrebuje mrežo odnosov, iz katerih črpa vire moči. Družina je prva, ki nudi oporo (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 78). Družina predstavlja za človeka z demenco primaren vir opore in pomoči. Spodbuja dobro počutje in pomaga človeku z demenco ohranjati stike s sorodniki, prijatelji in skupnostjo, v kateri človek biva (Coope in Richards, 2014, str. 22).

Vsaka družina je enkratna, kakor je tudi človek z demenco, zato je način sprejemanja nove situacije v družini individualen. Bolezen vpliva na ustaljen življenjski ritem, zato so potrebne prilagoditve, ki jih sorodniki različno sprejemajo (Miklauž, 2005, str. 18). Družina se po pojavu demence začne preoblikovati. Ne more se vrniti k starim vzorcem življenja, ki so bili prisotni pred boleznijo (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 81). Treba je oblikovati nove ukrepe, ki bodo pomagali družini, da se prilagodi na novo življenje in s tem bomo preprečili negativne posledice, kot je na primer depresija in psihična obolenja sorodnikov. Čas, ko se dogajajo spremembe, številne družine opisujejo kot čas, ko se pojavi napetost v odnosih, ljudje ne razumejo, kaj se dogaja (Coope in Richards, 2014, str. 22). Hkrati pa se zaradi pomanjkanja podpore, informacij in znanja v družini pojavijo občutki krivde, jeze in sramu (Miklauž, 2005, str. 18).

Poleg družinskih odnosov so prav tako pomembni sosedski odnosi, saj, ko družinski člani nimajo časa, priskočijo na pomoč sosedje (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 78). Ljudje z demenco tudi vzpostavljajo pomembne odnose z oskrbovalci pri vsakodnevnih aktivnostih (Rihter, 2007, str. 97). Ljudje z demenco navezujejo stike s socialnimi oskrbovalkami. Odnosi med njimi so dobri, ustvari se zaupanje. Tam, kjer pa se socialne oskrbovalke pogosto menjajo, pa se ne morejo ustvariti dobri odnosi (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 78).

Stari ljudje v instituciji so izločeni iz socialnih mrež in posledično deprivilirani. Izločeni so iz družbenih mrež, v katerih oblikujemo svojo identiteto, veljavo in pridobivamo informacije. Življenje v instituciji ima velik vpliv na velikost socialne mreže posameznika. Stiki v instituciji se zmanjšajo in socialne mreže ljudi, s katerimi ohranjajo stike, postajajo

razmeroma majhne. Mreže ljudi pa so majhne zaradi stigme in institucionalizacije. Stanovalci v domovih vzdržujejo stike predvsem s sorodniki, ostalimi stanovalci in zaposlenimi, ki skrbijo zanje. A veliko družinskih članov zavrača stike s sorodnikom, pozabijo nanj in ga ne obiskujejo, prav zaradi stigme. Pri nekaterih stanovalcih pa je socialna mreža majhna, ker so stanovalci brez otrok in brez partnerja (Flaker idr., 2008, str. 262–265).

Institucionalno okolje pa je v veliki meri moteče oziroma ne spodbuja osebnih interakcij. Obiski pogosto nimajo vsebine. Sorodniki si s stanovalcem izmenjajo informacije o počutju, dogodkih od doma, nato pa ne vedo, kaj bi delali in o čem bi se še pogovarjali. Zato je treba spodbujati obiskovalce, organizirati skupne aktivnosti za stanovalce in sorodnike, saj se s tem krepijo odnosi (Flaker idr., 2008, str. 300).

Za človeka z demenco pa so po odhodu v dom za stare pomembni tudi odnosi z zaposlenimi. Pomembno je, da znajo zaposleni prisluhniti stanovalcem, saj se med njimi lahko vzpostavi odnos zaupanja, medsebojnega spoštovanja in dobrega sodelovanja (Mali, 2002).

Vsi zgoraj naštetih odnosi se kažejo v besedni in nebesedni komunikaciji. Človek z demenco, ki živi doma, ima v primerjavi s človekom, ki živi v instituciji, manj možnosti za stike z različnimi ljudmi. Stanovalci v domu se tako poleg s sorodniki in sosedi srečujejo še z zaposlenimi in drugimi stanovalci. Na odnose vplivajo različni dejavniki. Možnost vzpostavitve odnosa je v veliki meri odvisna od stopnje demence, saj je komunikacija v začetni stopnji lažja. Hkrati na odnose vplivajo osebne značilnosti ljudi z demenco in njihovo trenutno razpoloženje. Ljudje z demenco, ki so odprti, zgovorni in družabni, lažje razvijejo dobre odnose kot tihi in zadržani ljudje z demenco. Prav tako je pomembno, da imajo ljudje z demenco možnost navezovati stike. Pri tem pa jim pomagajo tako oskrbovalci kot sorodniki. Ljudi z demenco je treba spodbujati, da navezujejo stike. Težave se lahko pojavijo, če drugi stanovalci v domu za stare ne sprejemajo stanovalcev z demenco in se z njimi ne družijo (Rihter, 2007, str. 97–98).

Socialna mreža človeka z demenco z napredovanjem bolezni postaja vedno manjša in ožja. Ljudje z demenco tako kot ostali ljudje potrebujejo socialne stike. Ti stiki pa morajo biti smiselni in človeku z demenco dajati občutek vrednosti in pripadnosti. Manj stikov, kot imajo ljudje z demenco z drugimi ljudmi in zunanjim okoljem, vedno bolj postajajo izključeni in osamljeni.

1.5 Osamljenost in socialna izključenost ljudi z demenco

Mali (2002, str. 318) povzema Wood (1986), ki pravi »da sta pri starih ljudeh zelo pogosti osamljenost in osama. Osamljenost je ena od najbolj tipičnih človeških lastnosti, ne le, ker očitno kaže na odsotnost medčloveških vezi, ampak ker nas opozarja, da je človek socialno bitje«.

Ljudje smo radi v družbi drugih ljudi in težko prenašamo samoto. Stari ljudje so pogosto izločeni iz družbe. Razlogi za izločitev so: njihov življenjski položaj, saj se otroci odselijo, stari ljudje se upokojijo, kar jih izloči iz delovne enote, upade jim zanimanje za interese in hobije (Pečjak, 2007, str. 76–77). Družba povezuje osamljenost s staranjem in osamljenost naj bi bila normalni del staranja in značilna za vsakega starega človeka. Osamljenost se v starosti pogosto povezuje z izgubo bližnjih in redkimi socialnimi stiki z drugimi (Mali, 2002, str. 319). Tako je osamljenost posledica izgube prijateljev, dogodkov, na drugi strani pa imamo ljudi, ki so se odločili za življenje v osami in zavračajo stike (Flaker idr., 2008, str. 306).

Izolacija pomeni pomanjkanje socialnih stikov, tako s prijatelji, sorodniki kot skupnostjo. Gre za objektivno stanje, ki se meri glede na število stikov, ki jih ima človek. Osamljenost pa je subjektivno doživljanje posameznika. Nekateri ljudje se počutijo osamljene, čeprav imajo pogoste stike s sorodniki in prijatelji (Alzheimer's society, 2013, str. 26). Mali (2002) se prav tako strinja, da je treba osamljenost razumeti kot subjektivni fenomen, saj osamljenost ni vedno povezana s pomanjkanjem neposrednih stikov z ljudmi.

Osamljenost starih ljudi razlagata dve teoriji. Po prvi teoriji stare ljudi družba izolira, diskriminira in izključuje. Po drugi pa se stari ljudje sami umikajo iz družbenega življenja. Če pa združimo obe teoriji, lahko vidimo, da družba odklanja starega človeka, zato pa se ji ta izogiba (Pečjak, 2007, str. 77).

Mali (2007b, str. 120) piše, da je potreba po pripadnosti ena izmed temeljnih psiholoških potreb. A zaradi tabuiziranega odnosa do demence so ljudje z demenco deležni izključevanja in izolacije.

Osamljenost je pogosto glavna stiska, ki jo občutijo in navajajo ljudje z demenco. Pogrešajo svoje sorodnike, znance in prijatelje. Pomembno je, da so vključeni v družbene aktivnosti, da imajo stike z vrstniki, prijatelji, še zlasti s sorodniki. Ljudem z demenco je pomembno, da imajo ob sebi nekoga, s katerim se lahko pogovarjajo (Flaker idr., 2008, str. 281).

Alzheimer's Society (2013) je v raziskavi o osamljenosti ljudi z demenco odkrila dejavnike, ki povečujejo tveganje za osamljenosti in izolacijo:

- Pomanjkanje osebnih stikov: ljudje z demenco težko ohranjajo redne osebne stike s sorodniki, če ti ne živijo v bližini in jih ne obiskujejo. Ljudje z demenco poročajo, da jim veliko pomeni, če jih obiščejo njihovi sorodniki.
- Telefonski klici: ko bolezen napreduje, ljudje z demenco težko sledijo telefonskim klicem, ne znajo uporabljati tehnologije ali preprosto ne marajo govoriti po telefonu.
- Pomanjkanje stika s sosedi: pomembni so tudi stiki s sosedi. A raziskava je dokazala, da ljudje z demenco nimajo tesnih odnosov s sosedi.
- Izključenost iz aktivnosti: ljudje z demenco se prenehajo ukvarjati z aktivnostmi, ki so jih nekoč veselile. Posledično ne zahajajo več v družbo, kar veča tveganje za osamljenost in socialno izolacijo. Večina ljudi z demenco opusti svoje aktivnosti, ker jih niso več zmožni opravljati zaradi bolezni, ker jih je strah, da se bodo izgubili, jih je sram ali pa nimajo nikogar, ki bi jih spremljal.

K osamljenosti ljudi z demenco prispeva tudi zmožnost gibanja, saj ljudje z demenco pogosto ne zmorejo več sami hoditi, obstaja pa tudi nevarnost, da se izgubijo. Ob sebi potrebujejo nekoga, ki jih bo spremljal na sprehode, a oskrbovalci velikokrat nimajo dovolj časa, da bi šli z njimi na sprehod. Stiki z dolgoletnimi prijatelji in znanci se velikokrat pretrgajo po namestitvi v institucijo. Stari prijatelji se tudi izogibajo ljudi z demenco ali pa nanje gledajo na drugačen način, še posebej skozi bolezen (Flaker idr., 2008, str. 283).

Ko človek z demenco izgublja sposobnost skrbeti sam zase, pogosto ne ve, kako se zaposliti, kaj početi. Velikokrat se zgodi, da človek z demenco cele ure sedi in gleda predse, se dolgočasi in ne ve, kaj početi. Zato je pomembno, da oskrbovalec načrtuje dejavnosti, ki pomagajo strukturirati dan, hkrati pa dajejo človeku z demenco občutek lastne vrednosti (Lukič Zlobec, Krivec in Flajšman, 2015, str. 48).

Čeprav je v instituciji veliko priložnosti za druženje med stanovalci, obstaja tudi možnost izolacije in osamitve, še posebej na posebnih oddelkih. Velikokrat je to prisotno v domovih, kjer so posebni oddelki za ljudi z demenco. Tu pa je pomembno, da zaposleni omogočajo tem stanovalcem stike z ostalimi stanovalci. Druženje z ostalimi stanovalci je v glavnem omejeno. V večini primerov se družijo stanovalci z demenco med seboj. Poleg stikov z drugimi stanovalci z demenco in zaposlenimi pa stanovalci v domu za stare večinoma stike ohranjajo s svojimi sorodniki, če so bili le-ti pred odhodom v dom dobri in jih osebje pri tem spodbuja. Odnosi med ljudmi z demenco in njihovimi sorodniki so odvisni od odnosov pred nastankom bolezni oziroma pred prihodom v dom. Na odnose pa pomembno vpliva tudi seznanjenost

sorodnikov z boleznijo in koliko so sposobni sprejeti človeka takšnega, kot je. A pogosto so stiki s sorodniki redki in bežni. Razlog za odklonilen odnos je velikokrat občutek krivde pri sorodnikih, da so »dali starše v dom«. Velikokrat se s sorodniki slišijo le po telefonu. Ljudem z demenco pa veliko pomeni, da imajo stike z bližnjimi. Želijo si pogostih stikov, zato jih prizadene, če jih domači ne obiščejo in se zanje ne zanimajo (Flaker idr., 2008, str. 290–291).

Krepitev družabnosti in stikov je nujna na področju dolgotrajne oskrbe. Ljudje v instituciji potrebujejo pomoč pri navezovanju stikov ter tudi pri njihovem vzdrževanju. Velikokrat potrebujejo tudi pomoč in podporo pri obnavljanju stikov s sorodniki in drugimi pomembnimi. V domovih za stare bi bilo treba krepiti povezovanje med stanovalci, omogočiti druženje stanovalcev z demenco z ostalimi stanovalci (Flaker idr., 2008, str. 309).

Osamljenost je zelo resen problem v družbi, o katerem pa se premalo govori. Ob besedi osamljenost pomislimo na človeka, ki je sam, se z nikomer ne družijo, saj nikogar nima. Pri osamljenosti gre za notranji občutek, posameznikovo doživljanje. Človek je velikokrat sam, vendar to še ne pomeni, da je tudi osamljen. Ljudje z demenco ob prihodu v institucijo pridejo v novo neznano okolje, kjer nimajo ob sebi sorodnikov in se pogosto počutijo izgubljene. Zaradi narave bolezni se jih drži stigma, da ne morejo več komunicirati, ohranjati stikov, da stiki niso več tako pomembni. A tudi ljudje z demenco so osamljeni in potrebujejo socialne odnose. Zato je zelo pomembno, da se v socialnem delu tega zavedamo.

1.6 Socialno delo z ljudmi z demenco

Socialno delo s starimi ljudmi je zelo raznoliko. Pri delu mora socialni delavec uporabljati različne pristope in koncepte dela, s katerimi izboljšuje kakovost življenja uporabnikov. Prav tako mora socialni delavec znati dobro komunicirati, presojati, delati v timu (Ambrožič in Mohar, 2015). Pri svojem delu mora socialni delavec imeti znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi in uporabljati različne metode dela. Socialni delavec pri svojem delu ocenjuje psihično, emocionalno in socialno zmožnost starega človeka in išče vire moči v njegovem okolju (Mali, 2008, str. 64). Ključ do uspeha in za delo je odnos med socialnim delavcem in uporabnikom (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 29).

V socialnem delu pa se vedno pogosteje socialni delavci srečujejo z ljudmi z demenco (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 39). Milošević Arnold (2007, str. 23) pravi, da demenca ni le medicinski fenomen, temveč je tudi izziv za socialno delo, saj posledice demence ne

prizadenejo le posameznika in njegove osebnosti, ampak tudi njegovo primarno socialno mrežo.

Medicina je usmerjena na probleme posameznika, medtem ko se v socialnem delu usmerjamo na odnose med posameznikom, skupino in skupnostjo ter na vpliv socialnih, kulturnih in ekonomskih procesov na širše okolje in družbo. V socialnem delu gledamo na demenco kot na zmanjšano sposobnost, ki se stopnjuje zaradi negativnega odnosa družbe, spremenjenega socialnega vedenja oseb in neustreznega fizičnega okolja, v katerem živijo (Milošević Arnold, 2006, str. 122.)

Naloga socialnega dela zaradi naraščanja števila ljudi z demenco je, da razvije ustrezna znanja in ukrepe ter razvije nove oblike oskrbe za ljudi z demenco, posebej v skupnosti. Milošević Arnold (2007, str. 23) pravi, da je »pomembno poslanstvo socialnega dela preprečevanje socialne izključenosti in vseh vrst diskriminacije posameznikov in družbenih skupin«. Človek z demenco zaradi značilnosti demence ne zmore ohranjati socialnih stikov s svojo socialno mrežo, ker so njegove sposobnosti okrnjene in ga posledično okolje hitreje izključi. Pomembna pa je tudi opora in pomoč svojcem, ki so lahko prav tako socialno izključeni zaradi preobremenjenosti. In prav socialna izključenost je pomemben razlog, zakaj mora socialno delo prevzeti aktivno vlogo (Milošević Arnold, 2007, str. 23–24).

Delo z ljudmi z demenco zahteva posebno prilagoditev dela s posameznikom in tudi z njegovo celotno družino (Ambrožič in Mohar, 2015, str. 58). Socialni delavec je pri svojem delu s človekom z demenco usmerjen na iskanje in mobiliziranje virov, ki pomagajo človeku, da lahko čim dlje samostojno živi v domačem okolju (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 39).

Mali, Mešl in Rihter (2011, str. 43) navajajo Kitwood (2005), ki opozarja, da vsak človek z demenco doživlja bolezen in njene posledice na svoj način. Njegov koncept pravi, da moramo v ospredje postaviti človeka z demenco, ne bolezní, ne sorodnikov ali drugih, ki skrbijo za človeka. Ko je človek z demenco v središču, se lahko osredotočimo na njegove potrebe, zmožnosti, sposobnosti in želje. Na takšen način lahko ustvarimo partnerski odnos, krepimo moč človeka z demenco in delujemo antidiskriminacijsko.

Pri delu z ljudmi z demenco se osredotočamo na spremembe, ki jih prinaša demenca v življenje človeka z demenco in tudi v življenje njegove družine. V odnose z ljudmi z demenco socialni delavci vstopajo na specifičen način, tako da upoštevajo posameznika, človeka z demenco in njegova razmerja z drugimi. Prav tako pa upoštevajo socialne, kulturne in ekonomske procese, ki pomembno vplivajo na človeka z demenco in njegovo življenje (Mali, Mešl in Rihter, 2011, str. 39).

Milošević Arnold (2007, str. 30–34) našteva profesionalne vloge socialnega delavca pri delu z ljudmi z demenco in njihovimi svojci:

- Nosilec ali koordinator primera: kjer gre za posredovanje med človekom z demenco in njegovim okoljem. Človek z demenco mora jasno izraziti svoje potrebe, socialni delavec pa mora vključiti ustrezne vire pomoči, saj človek z demenco velikokrat potrebuje več različnih oblik pomoči.
- Načrtovalec skrbi: socialni delavec mora zagotoviti potrebne storitve za oskrbo človeka z demenco in uskladiti različne izvajalce oskrbe.
- Učitelj: vloga socialnega delavca je predati informacije in potrebna znanja o demenci in njenih značilnostih človeku z demenco, ga učiti tistega, kar potrebuje za ustrezno ravnanje v določenih okoliščinah.
- Posrednik: socialni delavec povezuje posameznike in skupine ljudi, ki potrebujejo pomoč, s službami, ki bi jim lahko nudile pomoč.
- Zagovornik: socialni delavec zbira podatke o potrebah človeka z demenco in se pogaja z ustreznimi službami. To vlogo prevzame, ko institucije ne delujejo v skladu s potrebami človeka z demenco.
- Aktivist: cilj je spremeniti delovanje politike institucije.
- Pogajalec: v tej vlogi pomaga socialni delavec pri interpretaciji potreb človeka z demenco drugim strokovnjakom.
- Svetovalec: socialni delavec usmerja posameznika, družino in skupine z nasveti, jim nudi podporo pri zastavljanju ciljev in jim posreduje potrebne informacije.

Socialni delavec naj bi opravljal vse zgoraj naštete vloge, ki so v veliko pomoč tako človeku z demenco kot njegovim sorodnikom. Socialni delavec se mora zavzemati za ljudi z demenco, jim posredovati informacije in znanja, ki so potrebna za lažje spoprijemanje z boleznijo. Hkrati pa mora socialni delavec skrbeti, da se zagotovi človeku z demenco ustrezna oskrba, ki bo človeku z demenco olajšala življenje.

Pomembno vlogo pa ima tudi socialno delo pri delu s stanovalci z demenco v domovih za stare. Mali (2008) piše, da je naloga socialnega delavca v domu za stare, da vzpostavi delovni odnos, nudi podporo in pomoč pri prehodu človeku z demenco v novo življenjsko okolje. Poudarja pa, da je pomembno tudi predhodno sodelovanje s starim človekom in njegovimi sorodniki. Mali in Kejžar (2017, str. 182) navajata, da mora biti socialni delavec usmerjen v sprejemanje drugačnosti ter mora dopuščati izražanje individualnosti človeka. Delo pa mora biti prilagojeno potrebam, trenutnemu razpoloženju in zmožnostim ljudi z demenco.

Mali (2007, str. 46) navaja specifične naloge socialnega delavca za delo z ljudmi z demenco. Socialni delavec vodi postopek sprejema stanovalca z demenco, je odgovoren za izdelavo osebnega programa, nudi pomoč stanovalcem pri izbiri ključnega stanovalca, opravlja individualno delo s stanovalci in sorodniki, organizira skupinske oblike dela s sorodniki, skrbi za evalvacijo o uspešnosti programov dela z ljudmi z demenco. Prav tako skrbi za izdelavo biografije stanovalca, ki je nujno potrebna za izdelavo osebnega načrta in individualno obravnavo stanovalca.

Socialni delavec predstavi človeku z demenco institucionalni svet, mu predstavi novo življenjsko okolje in aktivno sodeluje s sorodniki stanovalca. Sorodniki predstavljajo sodelavce z bogatimi izkušnjami o življenjskih navadah, osebnih značilnostih in željah človeka z demenco. Socialni delavec skrbi tudi za stike stanovalca z demenco z njegovimi sorodniki ves čas bivanja, hkrati pa skrbi za ravnotežje interesov institucije in stanovalca (Mali, 2007a, str. 47).

Socialno delo ima pomembno vlogo v življenju človeka z demenco tako v skupnosti kot v instituciji. Socialno delo se od drugih strok predvsem loči v tem, da postavi v središče pomoč človeku. Ljudje z demenco so eksperti iz izkušenj. Oni sami najboljše vedo, kaj si želijo. Njihove izkušnje pa so za nas dragocene, saj pripomorejo k boljšemu razumevanju demence. Pri reševanju problemov pa so ljudem z demenco v veliko oporo prav socialni delavci s svojim znanjem.

2 PROBLEM

Z naraščanjem števila starih ljudi narašča tudi delež ljudi z demenco. Spremembe, ki se kažejo predvsem na kognitivni ravni, močno vplivajo na življenje človeka z demenco in njegovo socialno mrežo. Socialna mreža človeka z demenco se zaradi njegove bolezni manjša. Krog prijateljev, znancev in družinskih članov je vedno manjši in posledično prihaja do socialne izključenosti človeka z demenco. Ljudje z demenco ostanejo sami v svojem svetu in občutijo osamljenost. Z napredovanjem bolezni postanejo sorodniki velikokrat preobremenjeni, zato se obrnejo po pomoč na domove za stare. Odhod iz domačega okolja v dom za stare je za človeka z demenco velik stres. Izgubijo se redni stik z domačimi in drugimi pomembnimi v njihovem življenju.

Ne samo, da so ljudje z demenco osamljeni, lahko so tudi izključeni iz družbe in svoje družine. Demenca stigmatizira in posledično veliko sorodnikov ne obiskuje svojih sorodnikov z demenco, ker se jih sramujejo, menijo, da obiski nimajo smisla, ker jih človek z demenco ne pozna.

Po odhodu v institucijo se socialna mreža človeka z demenco še bolj skrči. Velikokrat prihaja do tega, da sorodniki opustijo stiske z družinskim članom z demenco v domu.

Z raziskavo bi rada raziskala življenjski svet ljudi z demenco, rada bi izvedela, kako oni doživljajo svoj položaj v domu za stare. Večkrat se zgodi, da sorodniki in tudi zaposleni ne opazijo, kaj se dogaja s človekom z demenco. Čeprav so obkroženi z drugimi stanovalci in zaposlenimi, se ljudje z demenco lahko počutijo osamljene. Tudi med prakso v Domu starejših Na Fari sem opazila, da se nekateri stanovalci z demenco ne vključujejo v aktivnosti, se držijo zase, nimajo pogostih obiskov. Z raziskavo želim ugotoviti, kako močno so ljudje z demenco osamljeni, kako se osamljenost kaže pri njih. Ugotoviti želim, kako sta življenje v domu in vključenost v aktivnosti v domu povezana s pojavom osamljenosti. Zanima me tudi, kdo sestavlja socialno mrežo stanovalcev z demenco in kako je velikost socialne mreže povezana s pojavom osamljenosti. Raziskala pa bi tudi, ali se socialni delavki zavedata prisotnosti osamljenosti, in če se, kako jo prepoznavata. Zanima pa me, kako pripomore socialno delo k zmanjševanju osamljenosti.

Z raziskavo bi rada odgovorila na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšna je povezanost med osamljenostjo in življenjem v domu ter vključenostjo stanovalcev z demenco v vsakodnevne aktivnosti v domu?
2. Kako prepoznavajo osamljenost pri stanovalcih z demenco?

3. Kakšna je socialna mreža stanovalcev z demenco in kako je ta povezana s pojavom osamljenosti pri stanovalcih z demenco?
4. Kakšna je vloga socialnega dela pri prepoznavanju in zmanjševanju osamljenosti pri stanovalcih z demenco?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Moja raziskava je kvalitativna, saj sem besedne opise pridobila s pomočjo intervjujev in opazovanja. Mesec (2007, str. 11) opredeli kvalitativno raziskavo kot raziskavo, katere osnovno izkustveno gradivo so besedni opisi ali pripovedi, to gradivo pa je obdelano in analizirano na besedni način, pri katerem ne uporabimo merskih instrumentov, ki dajo kot rezultat števila.

Z intervjuji in opazovanjem sem pridobila besedne opise stanj oziroma sem ugotovila značilnosti življenjskega sveta stanovalcev z demenco v Domu starejših Na Fari. Pridobljene podatke sem analizirala s pomočjo kvalitativne analize in dobila besedne rezultate.

Raziskava je empirična, saj sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo z opazovanjem in spraševanjem (Mesec, 2009).

3.2 Merski instrument

V raziskavi sem uporabila dva merska instrumenta. Prvi merski instrument so smernice za intervju, metoda zbiranja podatkov pa je intervju, ki sem ga opravila s stanovalci z demenco in socialnima delavkama. Pripravila sem dvojne smernice za intervju; prve za stanovalce z demenco ter druge smernice za intervju s socialnima delavkama.

Drugi merski instrument pa so smernice za opazovanje, metoda pa je opazovanje z udeležbo. Za opazovanje sem se odločila, ker sem predvidevala, da mi bodo stanovalci z napredujočo demenco težje odgovarjali na vprašanja. Smernice za intervjuje in opazovanje so priložene v prilogi 9.1.

Z intervjuji sem raziskovala naslednje teme:

- Povezanost osamljenosti in vsakodnevnih aktivnosti v domu in vključenost stanovalcev z demenco vanje.
- Socialna mreža stanovalcev z demenco in kako socialna mreža vpliva na osamljenost.
- Znaki osamljenosti.
- Vloga socialnega dela pri prepoznavanju in zmanjševanju osamljenosti stanovalcev z demenco.

Z opazovanjem pa sem raziskovala naslednje teme:

- Vpliv stikov in družabnosti stanovalcev z demenco z ostalimi stanovalci, zaposlenimi in sorodniki, na osamljenost.
- Odmik od stikov.
- Spodbude za stike in vključenost v aktivnosti od zaposlenih, sorodnikov.
- Vključenost stanovalcev z demenco v dnevne aktivnosti v domu in na gospodinjski enoti.

3.3 Opredelitev enot raziskovanja

Populacija moje raziskave so vsi ljudje z demenco, ki živijo v času od 8. 4. 2019 do 30. 4. 2019 v Domu starejših Na Fari na Prevaljah in socialne delavke, ki so bile v tem časovnem obdobju zaposlene v Domu starejših Na Fari.

Vzorec je neslučajnostni in priročni. Mesec (2009) definira priročni vzorec kot tistega, ki ga najpogosteje uporabljamo za skupino ljudi, ki so raziskovalcu najbolj dostopni. Raziskavo sem opravila s socialnima delavkama in ljudmi z demenco v domu, v katerem sem v tretjem letniku študija opravljala prakso in me tako že poznajo, jaz pa poznam dom in zaposlene. Vzorec predstavlja devet stanovalcev z demenco in dve socialni delavki, zaposleni v Domu starejših Na Fari na Prevaljah.

Vzorec sestavljata dve socialni delavki, trije stanovalci z demenco in šest stanovalk z demenco. Starostni razpon stanovalcev in stanovalk z demenco je med 78 in 86 let. Vsi stanovalci v vzorcu imajo diagnozo demence. Vsi stanovalci in stanovalke z demenco, s katerimi sem opravila intervjuje oziroma sem jih opazovala, bivajo v domu več kot pet mesecev. S petimi stanovalci sem opravila intervju, štiri stanovalce pa sem opazovala. Intervjuje sem opravila s stanovalci, ki so v začetnem stadiju demence, opazovala pa sem stanovalce z napredujočo demenco, saj sem predpostavljala, da mi ne bodo mogli odgovarjati na vprašanja. Vsi stanovalci z demenco, ki predstavljajo moj vzorec, živijo na gospodinjski enoti. Na vsaki gospodinjski enoti sem opazovala dva stanovalca.

3.4 Zbiranje podatkov

V raziskavi sem uporabila dve metodi zbiranja podatkov: intervju in opazovanje z udeležbo. Podatke sem zbirala od 8. 4. 2019 do 30. 4. 2019 v Domu starejših Na Fari.

Intervjuje sem opravila s petimi stanovalci v prvem stadiju demence. Vsak intervju je trajal približno pol ure, opravila pa sem jih v sobah stanovalcev, s tem pa sem zagotovila zasebnost. Pogovor sem s privolitvijo stanovalcev snemala in ga doma zapisala na računalnik. Vsakemu stanovalcu posebej sem se prilagodila in usmerjala pogovor glede na njihove potrebe in razpoloženje.

Intervju s socialnima delavkama sem opravila po predhodnem dogovoru. Dobila sem tudi dovoljenje za snemanje, intervju pa sem opravila z obema socialnima delavkama hkrati, saj sta si tako zaželeli. S tem ko sta se medsebojno dopolnjevali, sem dobila konkretne odgovore, ki so mi pomagali pri raziskavi.

Opravila sem šest opazovanj na dveh gospodinjskih enotah. Na vsaki enoti sem opazovala dva stanovalca. Opazovala sem dve stanovalki in dva stanovalca z različno napredujočo demenco. Na prvi gospodinjski enoti sem opazovala dve stanovalki, na drugi pa dva stanovalca. Gospodinjski enoti sta tudi različno veliki. V prvi gospodinjski enoti živi dvanajst stanovalcev, v drugi pa dvaindvajset. Opazovanja so trajala od dve do tri ure v različnih časovnih obdobjih. Tako sem opazovala ob različnih dnevih in različnih delih dneva. Opazovanje sem opravila tako v dopoldanskem kot popoldanskem času, med tednom kot tudi med konci tedna. Za opazovanje v različnih časovnih obdobjih sem se odločila, ker sem želela pridobiti čim boljši vpogled v življenje stanovalcev z demenco.

Med opazovanjem sem opazovala izbrane stanovalce, zapisala pa sem si tudi kakšno pomembno informacijo. Po opazovanju pa sem takoj zapisala svoja opažanja. Zapisi opazovanj so priloženi v prilogi.

3.5 Obdelava podatkov

Vse posnete intervjuje in izvedena opazovanja sem najprej napisala na računalnik. Vsi zapisani intervjuji in opazovanja so priloženi v prilogi. Zapisano gradivo sem analizirala s kvalitativno analizo. Mesec (2007, str. 29) opredeli »analizo gradiva kot postopek, pri katerem s kategoriziranjem in klasificiranjem enot oblikujemo pojme, ki jih združujemo v kategorije, ki jih nato med seboj povežemo v sodbe in nato oblikujemo teoretične modele in pojasnitve«.

Najprej sem določila enote kodiranja, nato je sledilo odprto kodiranje s pripisovanjem pojmov in združevanjem pripisanih pojmov v kategorije. Na koncu je sledilo še osno kodiranje.

Primer obdelave gradiva:

a. Izpis relevantnih pojmov

V vsakem zapisu intervjuja sem podčrtala in označila relevantne dele besedila, ki so se nanašali na zastavljeno vprašanje.

Primer: Intervju A

1. Kako poteka vaš dan v domu, kaj počnete čez dan?

/Zjutraj vstanem, zajtrkujem/(1). /Po tem, kaj delamo, se pogovarjamo/(2). /Če je kakšna prireditev, grem gledat, se pogovarjat/(3). Sem povsod zraven. /Rada grem pogledat, kaj se dogaja, kaj počnejo in se jim pridružim/(4).

b. Izpis enot kodiranja v tabelo in odprto kodiranje

Naslednji korak je bil odprto kodiranje. Vse označene izjave sem prepisala v tabelo, jim določila pojme, kategorije in nad kategorije oziroma teme raziskovanja.

Primer:

Tabela 3.1: Primer odprtega kodiranja

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	Zjutraj vstanem, zajtrkujem	Vstajanje in zajtrkovanje	Potek dneva	Življenje v domu
A2	Po tem, kaj delamo, se pogovarjamo	Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih	Potek dneva	Življenje v domu
A3	Če je kakšna prireditev, grem gledat	Obisk prireditev	Potek dneva	Življenje v domu
A4	Rada grem pogledat, kaj se dogaja, kaj počnejo in se jim pridružim	Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih	Potek dneva	Življenje v domu

c. Osno kodiranje

Nato je sledilo osno kodiranje, kjer sem v obliki seznama kategorijam pripisala podkategorije.

Primer:

- Življenje v domu:
- Potek dneva
- Vstajanje in zajtrkovanje (A1)
- Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih (A2, A4)
- Obisk prireditev (A3)

4 REZULTATI

4.1 Življenje v domu in vključenost v aktivnosti

Pred prihodom v dom je ena stanovalka živela sama v hiši, ostali stanovalci pa so živeli s svojimi otroki, partnerji in vnuki.

Dan stanovalec z demenco v domu se pri vsakem posamezniku malo razlikuje. Vsi intervjuvanci navajajo, da imajo zjutraj najprej zajtrk (*»Zjutraj vstanem, zajtrkujem ...« A1*, *»Vstanem pravi čas za zajtrk« C1*). Po zajtrku pa imajo stanovalci različne aktivnosti. En stanovalec navaja, da se po zajtrku razgibava (*»Po zajtrku grem hodit na kolo.« C2*), druga stanovalka navaja, da po zajtrku sedi in ne dela nič, večino časa čaka svoja sinova (*»Potem čakam moje fante, da pridejo, pa mi kaj povedo.« D2*). Pomoč pri opravljanju gospodinjskega dela predstavlja za eno stanovalko del vsakdanjika. Stanovalci pa se različno vključujejo v vsakodnevne aktivnosti, ki so organizirane na gospodinjski enoti kot v domu. Trije stanovalci pravijo, da se družijo z ostalimi stanovalci na enoti in sodelujejo v organiziranih aktivnostih, ki jih za njih pripravi vodja. Dva od stanovalec pa se v dopoldanskem času udeležita aktivnosti na delovni terapiji. Ena stanovalka gre občasno, ko jo potrebujejo, pomagat v pralnico zlagati perilo in prte (*»... v pralnico, če je treba kaj pospraviti, pa zložiti, grem pomagat.« B8*). V veliki dvorani v domu tedensko potekajo različne prireditve. Štirje stanovalci se redno udeležujejo prireditev v dvorani. Poslušanje petja pritegne enega stanovalca (*»Rad poslušam petje, če je kako petje, grem poslušat.« C10*), gledanje filmov pa navdušuje drugo stanovalko (*»Grem v dvorano, ko kaj predvajajo, kakšen film« B9*). Kljub velikemu naboru raznolikih aktivnosti v domu si en stanovalec želi novih aktivnosti. Želi si igranja kart in šaha. Ostali stanovalci pa so zadovoljni in si ne želijo novih aktivnosti.

Stanovalci so bili doma zaposleni predvsem s kmečkimi opravili (*»... smo delali kmetijska dela.« B5*, *»Vse mogoče. Kmečka dela.« D6*) in deli na vrtu. En stanovalec je povedal, da se je doma ukvarjal s športom, ena stanovalka pa, da je veliko brala knjige. Trije stanovalci pravijo, da imajo v domu možnost početi aktivnosti, ki so jih počeli doma, dva pa pravita, da te možnosti v domu nimata. Med aktivnosti, ki so jih počeli doma in jih lahko še v domu, spada delo na vrtu, branje knjig in ukvarjanje s športom. Stanovalka navaja, da lahko tudi v domu vrtnari (*»Ja. Lahko grem na vrt delat, ki ga imamo zunaj.« B6*).

Med stanovalci prevladuje zadovoljstvo z življenjem v domu. Štirje stanovalci so v intervjuju povedali, da pogrešajo dom in domače okolje. Le ena stanovalka ne pogreša doma,

kot razlog pa je navedla to, da jo pogosto obiskujejo njeni domači (*»Ne, saj me pridejo pogledat kar pogosto«* B12). Med razlogi za slabše počutje in nezadovoljstvo v domu so: slabo zdravstveno stanje, pomanjkanje družbe, utesnjenost zaradi preveč ljudi in dolgčas.

Z opazovanjem pa sem ugotovila, da so trije stanovalci potrebovali spodbude, da so se vključili v vsakodnevne aktivnosti. Pri treh stanovalcih je bilo prisotno odklanjanje sodelovanja. Opazila pa sem tudi, da so nekateri stanovalci le prisotni na aktivnostih, a niso vključeni vanje. Pri enem stanovalcu sem opazila tudi, da se je želel vključiti, a mu je manjkala spodbuda. V času mojega opazovanja se nihče od opazovancev ni vključil v kakšno aktivnost izven gospodinjske enote. Hkrati pa sem z opazovanjem ugotovila, da so stanovalci med tednom bolj vključeni v aktivnosti kot ob koncu tedna. Vzrok za to pa je, da je med tednom prisotna vodja enote, ki organizira aktivnosti, med vikendom pa je na gospodinjskih enotah prisotno le zdravstveno osebje, ki se ukvarja le z nego.

Med nekaterimi stanovalci z demenco je prisotna osamljenost, med drugimi pa ne. Trije stanovalci so mi povedali, da se počutijo v domu osamljene, dve stanovalki pa, da nista osamljeni. Največkrat so stanovalci z demenco osamljeni, ker niso doma (*»Ko sem tukaj. Doma je drugače, tam so sosedge«* A21, *»... pa ker nisem več doma«* C24). Kot situacije, ko se počutijo osamljene, navajajo tudi to, da ni v domu prave družbe in ker pogrešajo otroke (*»Ko nimam družbe«* C23, *»Ko ni mojih sinov«* D24).

4.2 Socialna mreža in stiki

Stanovalce največkrat obiščejo njihovi otroci (*»Hčerki prideta.«* A15, *»Najbolj hčerka pa njen mož, pa sina.«* B13, *»Hčerka.«* C17, *»Sinova prideta večkrat«* D16). Stanovalci poročajo tudi, da jih obiščejo vnuki (*»Vnuki tudi, samo tisti, ki niso v šoli«* D15). Obiski otrok so pri štirih stanovalcih redni in pogosti, ena stanovalka pa navaja, da nima pogostih obiskov, ker je šele malo časa v domu. Redkejši pa so obiski znancev, prijateljev in sosedov. Dve stanovalki poročata, da ju sosedge obiščejo, medtem ko ena stanovalka nima obiskov s strani sosedov. Stanovalec poroča, da ga obiščejo sosedge in tudi nekdanji sodelavci, a le za kratek čas (*»Je prišel zadnjič sosed, pa sodelavci tudi pridejo. Pa se zadržijo tule malo. Dva sta taka, ko prideta večkrat.«* C25).

Na vprašanje, ali si želijo, da jih kdo večkrat obišče, je ena stanovalka odgovorila negativno, vsi ostali stanovalci pa si želijo, da jih kdo večkrat obišče. Nekateri stanovalci so tudi navedli, od koga si želijo več obiskov (*»Ja, bi fajn bilo, če bi kdo večkrat prišel. Sem imel*

veliko znancev, zdaj se pa ne vidimo več ...«C20, »... brat pride, drugi, ko je v Ljubljani, pa ne, bi pa bilo fajn, da bi.« C21, »Ja, bi bilo fajn. Ena sestra je doma v Šoštanju, pa se ne vidimo toliko« D20). Iz teh odgovorov razberem, da si stanovalci želijo predvsem obiskov bratov in sester, ki živijo v oddaljenih krajih in starih znancev. Vsi stanovalci pa navajajo, da jim obiski predstavljajo veselje.

Stanovalci z demenco se največ družijo z ostalimi stanovalci na gospodinjski enoti (*»Jaz se z vsemi pogovarjam, če se oni hočejo z mano.« A23*). Druženje poteka predvsem med vsakdanjimi aktivnostmi in pri obrokih (*»Ja, pogovarjamo pa se, ko smo skupaj« E19*). Dva stanovalca navajata, da med stanovalci nimata prijateljev, da si niso blizu (*»Pozdravim vsakega. Nismo pa si preveč blizu« C27*). Zaradi napredujoče demence pa pravi ena stanovalka, da se ne more pogovarjati s svojo sostanovalko, s katero si deli sobo (*»Tu v sobi imam žensko, s katero se ne morem pogovarjat« B20*). Druženje s stanovalci izven gospodinjske enote poteka predvsem na prireditvah (*»Ja, se vidimo, ko gremo na kašno prireditve« D26*). Stanovalec, ki obiskuje delovno terapijo, pa pravi, da se med delom na delovni terapiji ne pusti motiti in tako se ne pogovarja z ostalimi stanovalci.

Stanovalci navajajo, da se z zaposlenimi razumejo, da so z njimi zadovoljni in da so zaposleni prijazni (*»V redu, nimam kaj proti njim« B24, »Drugače so pa sestre v redu« D29*). Ena stanovalka pa mi je tudi zaupala, da zaposlenih ne pozna dobro in ne more govoriti o njih. Stanovalci se pogovarjajo z zaposlenimi občasno, ko se srečajo ali ko kaj potrebujejo (*»Če pridemo skupaj ali pa one k meni, se pogovarjamo« E20, »Če je kaj nujnega, se pa že pogovarjamo, drugače pa ne« C31*). Stanovalci se v primerih, ko potrebujejo pomoč, največkrat obrnejo prav na zaposlene. Le ena stanovalka je omenila, da se obrne na hčerko, ko potrebuje pomoč.

Z opazovanjem sem prišla do rezultatov, ki kažejo na to, da se stanovalci z demenco res največ družijo med seboj na enoti. Med mojim opazovanjem ni na enoto prišel noben drug stanovalec in se družil z opazovanci. Pri stanovalcih sem opazila, da so čez dan veliko skupaj z ostalimi stanovalci na enoti, vendar med njimi pogovor vedno ne poteka. Velikokrat stanovalci le sedijo v tišini. Stanovalci z demenco veliko časa preživijo skupaj z vodjo gospodinjske enote in prav z njo od zaposlenih največkrat vzpostavijo odnos. Z medicinskimi sestrami in negovalkami se bolj redko razvije pogovor. Med konci tedna, ko ni v službi vodje, so zaposleni navezali stik s stanovalci le med obroki, ko so jim dali hrano.

Opazila sem tudi, da si stanovalci med seboj nudijo pomoč in tolažbo. Pri dveh stanovalcih sem opazila, da sta z glasnim govorjenjem in petjem iskala pozornost drugih stanovalcev. Med mojim opazovanjem sta na prvi enoti bila tudi prostovoljka in en

obiskovalec, ki sta se pogovarjala z gospo, ki je iskala pozornost. Pri tej gospe sem opazila zadovoljstvo, ko se je kdo pogovarjal z njo. Trije stanovalci so med koncem tedna dobili obisk. K eni gospe je prišla na obisk sestra, dva stanovalca sta obiskali njuni hčerki.

Stanovalci pa niso ves čas v družbi, temveč se kdaj umaknejo tudi stran od ljudi. Pri stanovalcih je bilo najbolj pogosto to, da so sedeli na samem (F6: *Čez čas se je utrudila in usedla za mizo v jedilnici. Tam je sedela sama; H6: Po kosilu se je prestavil iz stola na kavč poleg okna in bral revijo*). Ena stanovalka je izrazila željo po odmiku iz družbe. Opazila pa sem tudi umik v sobo in počitek.

Največ spodbud za stike prejmejo stanovalci od vodje na enoti. Ena stanovalka se ni vključila v družbo, dokler k njej ni prisledla vodja in jo spodbudila, da je začela govoriti in peti. Prav tako sem opazila, da je vodja spodbudila stanovalko, da je šla do druge stanovalka in se pogovarjala z njo. Teh spodbud stanovalci med koncem tedna niso deležni, saj jih s strani medicinskih sester ne dobijo. Pri enem stanovalcu pa sem zaznala, da bi potreboval spodbudo, da bi se vključil v pogovor z drugimi stanovalci.

4.3 Prepoznavanje osamljenosti pri stanovalcih z demenco

Socialni delavki se vsakodnevno srečujeta s stanovalci z demenco (*»Vsak dan, včasih tudi večkrat na dan.« J1*). Osamljenost naj bi bila v domu večja kot v domačem okolju. Vzroke za osamljenost pri ljudeh z demenco vidita v sami demenci, v izgubi kratkoročnega spomina, ne zavedanju preteklih dogodkov, spremembi okolja ter v opuščanju obiskov s strani sorodnikov (*»Oni so osamljeni že zaradi tega, ker nimajo več kratkoročnega spomina in imajo v glavi, da jih nihče ne obiskuje.« J2, »Problem je že novo, drugo okolje, ki jim ni domače. Torej sprememba.« K6*). Pri stanovalcih z demenco prepoznavata osamljenost. Znaki, ki jih navajata, da jih prepoznavata pri stanovalcih z demenco, pa so: izgubljenost, dolgčas (*»Ljudje z demenco tudi rečejo "oh, kk je dolgcajt!"« J4*), ne vključenost v družbo (*»Tukaj si ne najdejo ljudi« K3*), ne vključenost v aktivnosti (*»Se ne želijo vključiti v nobeno aktivnost.« K4*), umik od družbe in jok (*»Jok je tudi pokazatelj osamljenosti« J6*).

Z opazovanjem sem prišla do ugotovitev, da se osamljenost pri stanovalcih z demenco kaže v gledanju skozi oknu in čakanju nekoga, v ne vključenosti v aktivnosti, stanovalci so odklanjali sodelovanje in se sprehajajo po enoti. Nekateri stanovalci pa iščejo pozornost in družbo z glasnim govorjenjem in petjem, kar tudi lahko prepoznam kot znak osamljenosti. Stanovalci tudi navajajo, da jim je v domu dolgčas, kar je tudi kazalnik osamljenosti.

4.4 Vloga socialnega dela pri zmanjševanju osamljenosti

Pomembno vlogo pa ima socialno delo tudi pri zmanjševanju osamljenosti pri stanovalcih z demenco. Socialni delavki poudarjata pomembno vlogo socialnega dela in spoznavanje ljudi z demenco že pred prihodom v dom (*»Vloga socialnega delavca se prične, že preden človek pride v dom. Meni se zdi pomembno, da ljudi z demenco že prej spoznamo, preden sem pridejo.« JI2*). Povedali sta tudi, da izdelata biografijo človeka z demenco že pred prihodom v dom (*»Pa tudi to je pomembno, da si pridobimo veliko podatkov o osebi z demenco, ki pride. Da vemo, kako z njim delat.« K11*). Pomembna se jima zdi praksa, da je človek z demenco že pred prihodom seznanjen z domom in da zaposleni spoznajo človeka, kako deluje (*»Imamo prakso, da ljudi že prej povabimo, da pridejo v dom. Da svojci pripeljejo svojca z demenco k nam, da nekaj časa preživi pri nas.« JI3*). Izpostavili sta tudi pomembno sodelovanje s sorodniki, da jih seznanijo ob sprejemu, da je zadovoljstvo stanovalca odvisno tudi od sodelovanja sorodnikov. Klicanje sorodnikov, da pridejo na obisk, je tudi praksa, ki jo uporabljata za zmanjševanje osamljenosti, vendar pravita, da več kot to ne moreta narediti, saj je vse odvisno od sorodnikov, ali bodo prišli ali ne.

V domu skušajo osamljenost stanovalcev z demenco zmanjševati na ta način, da jih spodbujajo, da se vključijo v aktivnosti, ki so jih počeli doma. Zelo dobro je tudi, da se med stanovalci spletejo vezi in si medsebojno pomagajo. Socialna delavka je poročala o primeru, ko ena stanovalka pomaga drugi stanovalki z demenco (*»Pa se tudi kar najdejo. Zdaj smo ugotovile, da ena gospa pomaga drugi gospe, si jo je vzela za svojo« K9*). Da se počutijo stanovalci čim bolj prijetno v domu, jim omogočijo, da si sobo uredijo čim bolj domače (*»Da si potem lahko človek uredi svoj prostor čim bolj podobno domačemu okolju. Si prinesejo kakšne slike.« K12*).

V domu izvajajo tudi projekt »Ključna oseba« (*»Imamo tudi projekt ključna oseba. To pomeni, da si zaposleni izberejo prostovoljno enega stanovalca. Enkrat na teden se družijo po eno uro.« K10*). S tem projektom lahko na en način zmanjšujejo osamljenost. Prav tako enkrat mesečno organizirajo Alzheimer Cafe. Predvsem pa je vloga socialnega dela pomoč v smislu krepiteve moči, tako stanovalcev z demenco kot njihovih sorodnikov.

Vloga sorodnikov je pomembna pri zmanjševanju osamljenosti, predvsem so pomembni obiski, pravita socialni delavki. Glede vloge prostovoljcev pa pravita, da mladi prostovoljci, ki ne poznajo demence ali nimajo osebnih izkušenj z demenco, težko obiskujejo stanovalce z demenco (*»Je pa težko s prostovoljci. Sploh pri mladih prostovoljcih, ki težko razumejo ljudi z*

demenco.« J19). V domu imajo eno starejšo prostovoljko in eno mlajšo prostovoljko, ki imata obe izkušnjo dela s človekom z demenco. Omenili pa sta tudi, da študentje in dijaki na praksi lažje delajo s stanovalci z demenco, saj prihajajo iz zdravstvene stroke ali socialnega dela in poznajo demenco (»Lažje je tudi za študente, dijake, ki pridejo sem na prakso, npr. v zvezi z zdravstvom ali socialno delo in se spoznajo na demenco.« K16).

5 RAZPRAVA

V Domu starejših Na Fari stanovalci z demenco bivajo na gospodinjski enoti. Bivanje na gospodinjski enoti se zgleduje po življenju v družini in naj bi omogočilo stanovalcem z demenco svobodno gibanje, druženje s stanovalci, sodelovanje pri gospodinjskih opravilih, predvsem pa naj bi prevladovala individualizirana oskrba. Aktivnosti naj bi bile po osebni meri (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2011). Potek dneva je pri večini stanovalcev z demenco precej podoben. Stanovalci najprej zajtrkujejo, nato pa se družijo in sodelujejo v aktivnostih. Milošević Arnold (2006, str. 125), ki povzema Flakerja in druge (2004), piše, da mora dom za stare zagotavljati različne programe in aktivnosti glede na stopnjo demence stanovalca. Stanovalci potrebujejo spodbudno okolje, da se čim lažje vključijo v aktivnosti. V Domu starejših Na Fari skozi dan potekajo različne aktivnosti, posebne aktivnosti za stanovalce z demenco pa so organizirane le na gospodinjski enoti. Stanovalci, pri katerih demenca še ni tako napredovala, se tudi udeležujejo aktivnosti izven gospodinjske enote. Med te aktivnosti spadata delovna terapija in pomoč v pralnici. Aktivnosti so tako prilagojene stanovalcem z demenco, njihovim zmožnostim in njihovim hobijem iz življenja doma. Tako na primer zlagajo, režejo in lepijo papirčke, šivajo, gledajo knjige. Stanovalci so se doma največ ukvarjali s kmečkimi opravili, branjem knjig, s športom, življenje v domu pa jim omogoča, da to še vedno počnejo. Stanovalci z demenco redno zahajajo v veliko dvorano v domu, kjer si pogledajo prireditve, filme in nastope pevskih zborov. Z opazovanjem na drugi strani nisem pridobila rezultatov, da se stanovalci udeležujejo aktivnosti izven gospodinjske enote. Na takšne rezultate je vplivalo to, da sem opazovanje izvajala v dnevih, ko niso potekale prireditve ali druge aktivnosti v dvorani. Verjetno bi bili rezultati ob drugih dnevih lahko drugačni. Lahko pa sklepam, da se stanovalci z bolj napredujočo demenco manj vključujejo v aktivnosti izven gospodinjske enote. Stanovalci z demenco si ne želijo novih aktivnosti v domu, izstopa le en stanovalec, ki bi si v domu želel igrati karte in šah.

Stanovalci z demenco pogosto občutijo osamljenost, ker pogrešajo svoje sorodnike in prijatelje. Ljudem z demenco je pomembno, da imajo ob sebi nekoga, s katerim se lahko pogovarjajo (Flaker idr., 2008, str. 281). Stanovalci z demenco so zadovoljni z življenjem v domu, vendar pogrešajo dom in sorodnike. Poleg doma pa stanovalci pogrešajo tudi družbo, otroke, pravijo pa tudi, da jim je v domu dolgčas.

Osamljenost je prisotna pri stanovalcih z demenco. Stanovalci z demenco se počutijo osamljene, ker niso doma, torej ker živijo v domu za stare, ker nimajo družbe in niso skupaj z otroki. Stanovalci z demenco pravijo, da so osamljeni, ker živijo v domu za stare, torej lahko rečem, da je življenje v domu za stare povezano s pojavom osamljenosti.

Kot piše Rihter (2007), imajo ljudje z demenco, ki živijo v domu za stare, v primerjavi s človekom, ki živima doma, manj možnosti za stike z različnimi ljudmi. Flaker in drugi avtorji (2008) pišejo, da življenje v instituciji pomembno vpliva na velikost socialne mreže. Stiki v instituciji se zmanjšajo, socialne mreže stanovalcev pa so razmeroma majhne. Tako z opazovanjem kot z intervjuji sem ugotovila, da se stanovalci z demenco največ družijo z ostalimi stanovalci z demenco na gospodinjski enoti. Malo je stikov z ostalimi stanovalci v domu. Stiki z ostalimi stanovalci se vzpostavijo na delovni terapiji, na prireditvah, a vendar se ne oblikujejo tesni stiki. Stanovalci z demenco se tako v domu za stare največ srečujejo z drugimi stanovalci in zaposlenimi.

Coope in Richards (2014, str. 22) pišeta, da družina predstavlja za človeka z demenco primaren vir opore in pomoči. Družina oziroma sorodniki prevladujejo v socialni mreži stanovalcev z demenco. Kot posledica bivanja v domu za stare pa drugi stanovalci na gospodinjski enoti in zaposleni prav tako predstavljajo večino socialne mreže človeka z demenco. Prijatelji, sosedje in sodelavci so prisotni v socialni mreži le redkih stanovalcev. Najpogosteje stanovalce z demenco obiskujejo njihovi otroci, obiski vnukov so že bolj redki. Malo je obiskov s strani starih znancev, prijateljev in nekdanjih sodelavcev. Stanovalci z demenco si želijo imeti več obiskov, predvsem so to obiski sorodnikov, ki živijo v oddaljenih krajih. Zaposleni predstavljajo velik del socialne mreže človeka z demenco. Zaposleni predstavljajo stanovalcem z demenco nekoga, s katerim se lahko pogovarjajo, jih upoštevajo, na zaposlene se lahko obrnejo, če potrebujejo pomoč. Vsi stanovalci z demenco so veseli obiskov. Posledica zmanjšanih stikov s strani sosedov in znancev je, kot pišejo Flaker in drugi (2008), da se stiki pretrgajo po namestitvi v institucijo, prav tako pa stari znanci na ljudi z demenco gledajo na drugačen način. Stanovalci z demenco imajo manj obiskov prav zaradi življenja v domu za stare in zaradi njihove bolezni.

Razumevanje med stanovalci z demenco in sostanovalci na gospodinjski enoti je dobro. Med stanovalci so vzpostavljeni vsakodnevni stiki in pogovori. Druženje s sostanovalci na gospodinjski enoti pa ne poteka vedno v obliki pogovora, temveč stanovalci pogosto le sedijo v družbi in se ne pogovarjajo. Nekateri stanovalci imajo veliko željo po vzpostavitvi stikov, iščejo pozornost in družbo drugih. Z ostalimi stanovalci v domu pa imajo stanovalci z demenco stike na prireditvah. Stiki s stanovalci so vsakodnevni, vendar stanovalci z demenco

pravijo, da so to vljudnostni stiki, da nimajo prijateljev. Zaradi že napredujoče demence pa je komunikacija z ostalimi stanovančci z demenco na enoti tudi omejena. Stanovančci z demenco so z bivanjem na gospodinjski enoti še vedno ločeni od ostalih stanovančcev in zato nimajo z njimi veliko stikov.

Na gospodinjski enoti pa ima vodja zelo pomembno vlogo pri stanovančcih z demenco. Pomembne so njene spodbude stanovančcem z demenco za vključevanje v aktivnosti in vzpostavljanje stikov z drugimi stanovančci. Vodja spodbuja stanovančce, da začnejo pogovor, se pridružijo pri vsakodnevnih aktivnostih, petju. To pomeni, da stanovančci z demenco nimajo veliko stika, le med obroki jim zaposleni namenijo kakšno besedo. Med konci tedna prevladuje malo stikov med zaposlenimi in stanovančci na gospodinjski enoti.

Stanovančci z demenco pa si vedno ne želijo biti v družbi. Lahko je to zaradi njihove bolezni, ne vedo, kaj početi ali pa potrebujejo prostor zase. Najpogosteje se umik iz družbe kaže v tem, da sedijo na samem, se umaknejo v svojo sobo, se sprehajajo po enoti ali gledajo skozi okno. Lukić Zlobec, Krivec in Flajšman (2015, str. 48) pišejo, da se velikokrat zgodi, da človek z demenco cele ure sedi in gleda predse ali naokoli, se dolgočasi in ne ve, kaj naj počne.

Stanovančci z bolj napredujočo demenco imajo manj stikov z drugimi stanovančci. Velikokrat tudi iščejo pozornost in družbo, kar pa nakazuje na to, da se počutijo osamljene. Osamljenost se kaže v tem, da nagovarjajo stanovančce okoli sebe z govorom ali petjem, se sprehajajo po gospodinjski enoti in gledajo skozi okno, kar lahko predstavlja to, da nekoga čakajo.

O tem, kako pomembno je krepiti družabnost in stike, pišejo tudi Flaker in drugi (2008). Poudarjajo, da ljudje v instituciji potrebujejo pomoč pri navezovanju stikov in pri njihovem vzdrževanju. Tako je treba v domovih za stare krepiti povezovanje med stanovančci in omogočiti druženje stanovančcev z demenco z drugimi stanovančci. Stanovančci z demenco prejemajo spodbude za druženje in se družijo s stanovančci z demenco na gospodinjski enoti, a v nasprotju z intervjuji z opazovanjem nisem ugotovila, da bi se stanovančci z demenco družili z ostalimi stanovančci v domu.

Pomembna pa je tudi vloga socialnega delavca pri delu z ljudmi z demenco. Pomembno je, da socialni delavec pri svojem delu v središče postavi človeka z demenco (Mali, Mešl in Rihter, 2011). Socialni delavki se vsakodnevno srečujeta s stanovančci z demenco in pri tem prepoznavata prisotnost osamljenosti. Znaki osamljenosti, ki jih prepoznavata pri stanovančcih z demenco, so izgubljenost, dolgčas, ne vključenost v družbo in aktivnosti, umik od družbe in jok. Vzroki za pojav osamljenosti pa so: izguba kratkoročnega spomina, demenca, sprememba

okolja, malo obiskov in opuščanje obiskov s strani sorodnikov. Milošević Arnold (2007, str. 23) navaja, da je pomembna naloga socialnega delavca preprečevanje socialne izključenosti, saj človeka z demenco okolje hitreje izključi zaradi njegove bolezni. V domu si prizadevajo za zmanjševanje osamljenosti. Razvili so veliko načinov, kako zmanjšujejo osamljenost. Osamljenost zmanjšujejo tako, da pokličejo sorodnike in jih prosijo, da jih obišejo, da se že pred sprejemom pogovorijo s sorodniki, da je pomembno njihovo sodelovanje, po prihodu v dom stanovalca pa sodelujejo s sorodniki. Spodbujanje stanovalcev z demenco, da se vključujejo v aktivnosti, je tudi ena izmed metod zmanjševanja osamljenosti, zato pa je pomembno, da že pred prihodom v dom dobijo podatke o človeku z demenco, kaj rad počne, kakšne so njegove navade in naredijo biografijo. Zelo pomembna jim je tudi praksa, da pride človek z demenco že prej v dom, da tam preživi kakšno uro, saj na ta način spoznajo človeka z demenco, človek pa dom. Kot piše Mali (2008), je pomembno predhodno sodelovanje s starim človekom in njegovimi sorodniki. Omenili sta tudi projekt ključna oseba, pri katerem sodelujejo zaposleni in preživijo nekaj časa na teden z enim izmed stanovalcev. A kljub vsem metodam in prizadevanju za zmanjševanje osamljenosti se problema osamljenosti ne da v celoti odpraviti.

Poleg pomembnosti vloge socialnih delavcev in sorodnikov pa je prav tako pomembna tudi vloga prostovoljcev, ki se družijo s stanovalci z demenco. Mali in Kejžar (2017, str. 184) pišeta, da se za dober odnos s človekom z demenco moramo znati približati človeku z demenco in znati z njim komunicirati. To je velikokrat ovira, saj sorodniki in drugi obiskovalci vztrajajo pri ustaljenem načinu sporazumevanja in se ne prilagodijo človeku z demenco. Tu se lahko navežem na vlogo prostovoljcev v življenju človeka z demenco, saj, kot pravita socialni delavki, je pomembno poznavanje demence za vzpostavitev odnosa s človekom z demenco. Povzamem lahko, da je zelo pomembno spoznavanje človeka z demenco že pred prihodom v dom, hkrati pa je pomembno sodelovanje s sorodniki. Sorodniki so pred prihodom v dom živeli s človekom z demenco in ga zato dobro poznajo. Te informacije pa so v veliko pomoč zaposlenim, zato so jim sorodniki pomembni sodelavci (Mali in Kejžar, 2017, str. 189). Socialni delavci in delavke lahko pripomorejo k zmanjševanju osamljenosti, a v veliki meri jim brez podpore in sodelovanja sorodnikov to težko uspe.

6 SKLEPI

- Stanovalci z demenco se vsakodnevno vključujejo v organizirane aktivnosti na gospodinjski enoti, manj pogosto pa v organizirane aktivnosti v domu na splošno.
- V domu potekajo organizirane aktivnosti za vse stanovalce v obliki prireditvev, ki se jih stanovalci z demenco radi udeležujejo.
- Stanovalci z demenco so doma največ opravljali kmetijska dela in dela na vrtu, se ukvarjali s športom. Te aktivnosti imajo možnost opravljati tudi v domu.
- Stanovalci z napredujočo demenco potrebujejo več spodbud za vključevanje v aktivnosti.
- Stanovalci z demenco si ne želijo novih aktivnosti v domu.
- Stanovalci z demenco so zadovoljni z življenjem v domu, vendar pogosto pogrešajo dom in sorodnike.
- Osamljenost je prisotna pri stanovalcih z demenco. Razlogi za osamljenost so: življenje v domu za stare, pomanjkanje družbe in pogrešanje otrok.
- Največ se stanovalci z demenco družijo z ostalimi stanovalci na gospodinjski enoti in zaposlenimi.
- Najpogosteje stanovalce z demenco obiskujejo njihovi otroci. Obiski vnukov so redkejši. Nekatere stanovalce občasno obiščejo znanci in nekdanji sodelavci.
- Stanovalci z demenco si želijo imeti več obiskov s strani sorodnikov, ki živijo v oddaljenih krajih.
- Stanovalci z demenco se pogosto pogovarjajo z zaposlenimi, se nanje obračajo, če potrebujejo pomoč.
- Vsi stanovalci z demenco so veseli obiskov.
- Stanovalci z demenco imajo vsakodnevne stike z drugimi stanovalci z demenco na gospodinjski enoti. Gre za vljudnostne stike in prijateljskih vezi.
- Druženje s stanovalci na gospodinjski enoti ni vedno v obliki pogovora. Stanovalci z demenco pogosto le tiho sedijo v družbi.
- Z ostalimi stanovalci v domu imajo malo stikov. Z njimi se najpogosteje srečujejo na prireditvah.
- Stanovalci z demenco imajo med zaposlenimi največ stikov z vodjo gospodinjske enote. Med konci tedna je stikov z zaposlenimi manj.
- Vključenost v aktivnosti je med tednom večja kot med konci tedna.

- Stanovalci z demenco se pogosto umaknejo iz družbe. Najpogosteje sedijo na samem, se sprehajajo po enoti ali sedijo pri oknu in gledajo ven.
- Stanovalci z napredujočo demenco imajo manj stikov z drugimi stanovalci. Pogosto iščejo pozornost s petjem, glasnim govorjenjem.
- Stanovalci z demenco prejemajo spodbude za druženje s strani vodje gospodinjske enote.
- Kljub stikom s stanovalci, zaposlenimi in obiskom sorodnikov se stanovalci z demenco počutijo osamljene.
- Socialni delavki vsakodnevno obiskujeta stanovalce z demenco.
- Znaki osamljenosti so izgubljenost, dolgčas, ne vključenost v družbo in aktivnosti, umik od družbe, jok, gledanje skozi okno in sprehajanje po prostoru.
- Vzroki za osamljenost pri stanovalcih z demenco so demenca, sprememba okolja, malo obiskov, opuščanje obiskov s strani sorodnikov.
- V Domu starejših Na Fari si prizadevajo za zmanjševanje osamljenosti s sodelovanjem s sorodniki, spodbujanjem stanovalcev z demenco k vključevanju v aktivnosti, s projektom ključna oseba, prostovoljci.
- Pomembno je sodelovanje z ljudmi z demenco in njegovo družino že pred prihodom v dom.
- Za zmanjševanje osamljenosti je ključnega pomena sodelovanje s sorodniki.

7 PREDLOGI

- Čeprav obstaja v domu velik nabor aktivnosti, predlagam da bi se v domu organizirale aktivnosti, ki bi bile namenjene posebej druženju stanovalcev z demenco z ostalimi stanovalci, ki nimajo demence. Tako bi se krepil njihov odnos, stanovalci z demenco bi razširili svojo socialno mrežo, zmanjšala bi se njihova izključenost in stigmatizacija.
- Za krepitev odnosa med sorodniki in stanovalci z demenco bi se lahko uredil poseben prostor za obiske, kjer bi bila zagotovljena zasebnost, domačnost. Velikokrat sorodniki ne vedo, kaj početi v domu, kam iti, zato tudi hitro odidejo oziroma redkeje prihajajo. Če bi imeli na voljo poseben prostor, bi bilo veliko lažje. Sorodniki bi prihajali pogosteje, kar bi krepilo njihov odnos s sorodnikom z demenco. Poleg prostorskih problemov se sorodniki srečujejo tudi s komunikacijskimi problemi, zato bi jim bilo treba zagotoviti informacije oziroma izobraževanje o načinu sporazumevanja, prilagajanju človeku z demenco in kako z njim krepiti stike.
- Predlagam izobraževanje prostovoljcev za delo z ljudmi z demenco, saj bi se tako lahko več družili z njimi in tako bi stanovalci z demenco, ki si želijo več družbe, imeli več stikov in pogovorov.
- Z opazovanjem sem ugotovila, da se med konci tedna redko kaj dogaja na gospodinjski enoti, stanovalcem je dolgčas, če ne pride kdo na obisk in so posledično še bolj osamljeni. Zato bi predlagala, da se bi za konec tedna izvajala vsaj ena organizirana aktivnost, npr. na gospodinjski enoti ali na splošno v domu, vanjo pa bi bili vključeni stanovalci z demenco. Glede na preobremenjenost zdravstvenega kadra bi te aktivnosti lahko izvajal oz. izvajala kakšna prostovoljka ali prostovoljec, in sicer s pomočjo zaposlenega, ki je ob koncu tedna prisotna na enoti.
- Socialni delavki se vsakodnevno srečujeta s stanovalci z demenco, a bežno srečanje in vprašanje po njihovem počutju še ni dovolj. Zato predlagam več individualnega dela s stanovalci z demenco. Predvsem preverjanje njihovih potreb, želja, koliko imajo obiskov. Glede na to, da so nekateri stanovalci izrazili želje po novih aktivnostih, bi se lahko posvetili uresničevanju le-teh, torej bi skrbeli, da bi se aktivnosti res prilagajale človeku z demenco. Tako bi s pogovorom in vključevanjem v aktivnosti skrbeli za zmanjševanje osamljenosti.

Predlogi za nadaljnje raziskovanje:

- Dobro bi bilo v raziskavo vključiti več stanovalcev z demenco, saj bi pridobili še bolj natančen vpogled v osamljenost stanovalcev z demenco.
- Z opazovanjem bi lahko pridobila še več podatkov, če bi opazovanje izvajala tudi v dneh, ko je potekalo več organiziranih aktivnosti. Tako bi lahko izvedela, ali se stanovalci udeležujejo organiziranih aktivnosti tudi v domu in ne samo na gospodinjski enoti. Zato bi za nadaljnje raziskovanje predlagala daljše opazovanje.
- Zanimivo bi bilo pridobiti tudi vidik ostalih zaposlenih, ne samo socialnih delavk, ali ostali zaposleni, predvsem medicinsko osebje, prepoznava osamljenost med stanovalci z demenco in ali se zavedajo tega problema. Z njimi bi lahko izvedla fokusno skupino in rezultate primerjala z rezultati intervjujev socialnih delavk.

8 UPORABLJENA LITERATURA

1. Alzheimer's society. (2013). *Dementia 2013: the hidden voice of loneliness*. UK: Alzheimer's society.
2. Ambrožič, M., & Mohar, Š. (2015). Metode socialnega dela s starimi ljudmi in njihova uporaba pri delu z ljudmi z demenco. *Socialno delo*, 54(1), 53–62.
3. Antič, S., & Krnel, T. (2016). Demenca in načrtovanje oskrbe po zaključenem bolnišničnem zdravljenju v univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana. V J. Mali (ur.), *Zagotavljanje celostne oskrbe za ljudi z demenco in pomoči njihovim sorodnikom: zbornik strokovnega srečanja* (str. 50–54). Ljubljana: Skupnost socialnih zavodov Slovenije: gerontološko društvo Slovenije.
4. Bryden, C. (2005). *Dancing with Dementia: My story of living positively with dementia*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley.
5. Coope, B., & Richards, F. (2014). *ABC of dementia*. Great Britain: John Wiley & Sons.
6. Filipovič Hrast, M., Hlebec, V., Knežević Hočevar, D., Čemič Istenič, M., Kavčič, M., Jelenc Krašovec, S., Kump, S., & Mali, J. (2014). *Oskrba starejših v skupnosti: Dejavnosti, akterji in predstave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., & Urek, M. (2008) *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
8. Goffman, E. (2008). *Stigma: Zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Aristej.
9. Graham, N., & Warner, J. (2009). *Demence in Alzheimerjeva bolezen*. Ljubljana: eBesede.
10. Innes, A. (2009). *Dementia Studies*. London: SAGE Publicatios Ltd.
11. Kogoj, A. (2007). Značilnosti in razumevanje demence. V J. Mali, & V. Milošević Arnold (ur.). *Demenca izziv za socialno delo* (str. 15–22). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
12. Kogoj, A. (2008). Etnologija Alzheimerjeve bolezni in drugih najpogostejših demenc. *Farmaceutski vestnik*. 59(2), 55–58.
13. Lipar, T. (2013). Stigmatizacija demence. *Kakovostna starost*, 16(1), 33–35.
14. Lukič Zlobec, Š., Krivec, D., Flajšman, B. (2015). *Živeti z demenco doma: za svojce in družabnike oseb z demenco*. Ljubljana: Slovensko združenje za pomoč pri demenci – Spominčica, Alzheimer Slovenija.
15. Mali, J. (2002). Starost, emocije in emocionalno delo v domovih za stare. *Socialno delo*, 41, (6), 317–323.

16. Mali, J. (2007a). *Socialno delo z osebami z demenco*. V J. Mali, & V. Miloševič Arnold (ur.). *Demenca izziv za socialno delo* (str. 37–50). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
17. Mali, J. (2007b). *Potrebe svojcev oseb z demenco*. V J. Mali, & V. Miloševič Arnold (ur.). *Demenca izziv za socialno delo* (str. 118–130). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
18. Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
19. Mali, J. (2012). Uvajanje dezinstitutionalizacije na področju oskrbe starih ljudi. *Časopis za kritiko znanosti*, 39 (250), 86–94.
20. Mali, J., & Kežar, A. (2017). Celostna oskrba stanovalcev z demenco: primer uvajanja inovativne oskrbe v Domu Petra Uzarja Tržič. *Socialno delo*, 56 (3), 179–195.
21. Mali, J., Flaker, V., Urek, M., & Rafaelič, A. (2018). *Inovacije v dolgotrajni oskrbi: Primer domov za stare*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
22. Mali, J., & Miloševič Arnold, V. (2007). *Tveganja pri demencah*. V: V J. Mali, & V. Miloševič Arnold (ur.). *Demenca izziv za socialno delo* (str. 63–71). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
23. Mali, J., Mešl, N., & Rihter, L. (2011). *Socialno delo z osebami z demenco: raziskovanje potreb oseb z demenco in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
24. Mali, J., Rihter, L. (2006). Skrb za stanovalce z demenco v domovih za stare. *Socialno delo*, 45 (6), 323–332.
25. Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: Kvalitativne raziskave*. (študijsko gradivo, 2. izdaja). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
26. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave* (skripta). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
27. Miklauž, B. (2005). Posvetovalnica za bolnike z demenco in njihove svojce v Psihiatrični kliniki Ljubljana. V I. Velikonja (ur.), 4. psiho geriatrično srečanje: Zdravstveni, pravni in socialni vidiki obravnave oseb z demenco (str. 17–31). Ljubljana: Spominčica – Slovensko združenje za pomoč pri demenci.
28. Miloševič Arnold, V. (2006). *Celostna obravnava oseb z demenco v domu za stare*. *Socialno delo*, 45(3/5), 119–126.
29. Miloševič Arnold, V. (2007). Socialno delovni pogled na demenco. V J. Mali, & V. Miloševič Arnold (ur.). *Demenca izziv za socialno delo* (str. 23–36). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
30. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2011). *Usmeritve za delo z osebami z demenco na področju institucionalnega varstva starejših*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

31. Pečjak, V. (2007). *Psihologija staranja*. Bled: samozaložba.
32. Petrič, M., & Kogoj, A. (2014). Demenca pri osebah z motnjo v duševnem razvoju. *Medicinski razgledi*, 53(1), 61–73.
33. Rihter, L. (2007). Dejavniki, pomembni za sožitje z osebo z demenco. V J. Mali, & V. Milošević Arnold (ur.). *Demenca izziv za socialno delo* (str. 91–115). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
34. World Health Organization. (2019). Pridobljeno 19. 2. 2019 s <https://www.who.int/features/factfiles/dementia/en/>
35. Železnik, N. (2016). *Temne sence demence*. Ljubljana: Forma 7.

9 PRILOGE

9.1 Smernice za intervjuje in opazovanje

9.1.1 Smernice za intervju s stanovalci z demenco

Življenje in počutje v domu

1. Kako poteka vaš dan v domu, kaj počnete čez dan?
2. Kaj ste radi počeli doma? Imate možnost to početi tukaj? (kako se počutite ob tem, vam je to všeč ali ne?)
3. Katere aktivnosti v domu obiskujete?
4. Kakšne aktivnosti bi si želeli imeti v domu?
5. Kako se počutite tukaj v domu?
6. Ali pogrešate dom in domače okolje?

Socialna mreža

7. S kom ste živeli preden ste se preselili sem?
8. Kdo od sorodnikov vas najpogosteje obiskuje?
9. Kako pogosto vas obiskujejo?
10. Kaj vam pomenijo obiski? (ste veseli, se jih veselite. Itd.)
11. Si želite, da bi vas kdo večkrat prišel obiskat? (ali koga pogrešate in bi si želeli imeti z njim več stikov)
12. Vas obiščejo kdaj vaši znanci, sosedje? Bi si to želeli?
13. Se kdaj počutite osamljeni? Kdaj se počutite osamljene?
14. Imate tukaj v domu kakšne prijatelje?
15. Se z njimi pogosto družite, pogovarjate?
16. Kako se razumete z ostalimi stanovalci?
17. Kako se razumete z zaposlenimi?
18. Na koga se obrnete, ko potrebujete pomoč?
19. Se lahko pogovarjate z zaposlenimi, si vzamejo čas za vas?

9.1.2 Smernice za intervju s socialnima delavkama

1. Kako pogosto obiščete stanovalce z demenco?
2. Kako se kaže osamljenost pri stanovalcih z demenco? Navedite primer.
3. Kateri so znaki, ki jih prepoznavate pri stanovalcih z demenco in kažejo na osamljenost? Navedite primer.
4. Kaj menite, da je vzrok za osamljenost pri stanovalcih z demenco?
5. Kako zmanjšujete osamljenost? Navedite primer.
6. Kakšna je tu vloga socialnega dela?
7. Kakšna je vloga sorodnikov, zaposlenih, prostovoljcev pri zmanjševanju osamljenosti?

9.1.3 Smernice za opazovanje

1. Stiki in družabnost: koliko imajo stikov, jih kdo pride obiskat, se drugi stanovalci (z in brez demence) pogovarjajo z njimi.
2. Odmik od stikov: ali se držijo zase, ali so v skupnih prostorih v stiku z drugimi ali sedijo zase, ali so večinoma v svoji sobi.
3. Spodbude za stike: kdo spodbuja, da se vključijo v aktivnosti, da se družijo z drugimi
4. Aktivnosti v domu: kako se vključujejo v aktivnosti v gospodinjski enoti in izven gospodinjske enote.

9.2 Zapisi intervjujev s stanovalci z demenco

Intervju A

Spol: ženski

1. Kako poteka vaš dan v domu, kaj počnete čez dan?

/Zjutraj vstanem, zajtrkujem/(1). /Po tem, kaj delamo, se pogovarjamo/(2). /Če je kakšna prireditev, grem gledat, se pogovarjat/(3). Sem povsod zraven. /Rada grem pogledat, kaj se dogaja, kaj počnejo in se jim pridružim/(4).

2. Kaj ste doma počeli?

Imam hišo, v kateri sem sama. /Okoli hiše imam kar nekaj dela, vse sama delam. Delam na vrtu, pokosim okoli hiše, pa tudi v hiši vse sama postorim/(5). Prej sem kuhala, zdaj pa so mi hrano vozili od tukaj. /Veliko sem brala/(6), 24 let sem delala v knjižnici v Mežici.

3. Imate možnost to početi tukaj?

/Ja berem lahko, zunaj pa ne morem delati./(7)

4. Po tem imate verjetno veliko knjig doma?

Ja imamo kar nekaj. Imam tudi dve hčerki, ki sta obe študirali. Ko sta hčerki v šoli potrebovali kako obnovo, smo vse nakupili, vse slovenske pisatelje.

5. Katere aktivnosti v domu obiskujete?

/Tu sem šele čisto mala časa, zato ne hodim veliko kam/(8). Včasih /skupaj sedimo pa se kaj pogovarjamo ali pa delam vse kar mi dajo za delat/(9). /Sem tudi že bila v dvorani na prireditvi/(10).

6. Kakšne aktivnosti bi si želeli imeti v domu?

/Ne želim si kaj/(11), ker ne bom dolgo tu. Grem počasi domov.

7. Kako se počutite tukaj v domu?

/Ne vem čisto točno. Tu je čisto v redu./(12)

8. Ali pogrešate dom in domače okolje?

/Ja pogrešam/(13).

9. S kom ste živeli preden ste se preselili sem?

/Živela sem sama/(14). Že dolgo je odkar je umrl moj mož. Imam pa dve hčerki, ki sta obe zdravnici.

10. Kdo od sorodnikov vas najpogosteje obiskuje?

/Hčerki prideta/(15). Ena hčerka me je sem pripeljala, druga pa je že prišla na obisk. /Imam tudi tri vnuke, dve deklici pa enega fantka. Tudi pridejo kaj na obisk, imamo lepo vez. /(16)

11. Kako pogosto vas obiskujejo?

/Nisem še tukaj tako dolgo, da bi imela pogoste obiske./ (17)

12. Kaj vam pomenijo obiski?

/Sem jih vesela/ (18).

13. Si želite, da bi vas kdo večkrat prišel obiskat?

/Ne, saj kar pridejo. Če si želim, da pridejo jih pa pokličem/ (19). Sam zdaj ko sem tu še nisem. Bi pa če bi si želela, da kdo pride.

14. Se počutite kaj osamljene?

/Ja, vsak se počutit samega, če je sam/ (20). Tudi doma sem sama, tako da sem navajena.

15. Kdaj se počutite osamljeno?

/Ko sem tukaj. Doma je drugače, tam so sosedje./ (21) Z njimi se večkrat vidimo.

16. Vas obiščejo kdaj vaši znanci, sosedje?

/Ja obiščejo me tudi sosedi/ (22). Ena soseda me je že dvakrat obiskala. Še nisem tako dolgo tu, da bi lahko imela veliko obiskov. Sem samo ene par dni šele tu.

17. Imate tukaj v domu kakšne prijatelje? Se z njimi pogosto družite, pogovarjate?

/Jaz se z vsemi pogovarjam, če se oni hočejo z mano/ (23). Rada govorim. Če kdo govori, potem tudi jaz govorim z njim. Nimam težav s komunikacijo.

18. Kako se razumete z zaposlenimi?

/So v redu/ (24). Še nisem tako dolgo tu, da bi lahko kaj več povedala. Nimam kaj za povedat o njih, jih ne poznam toliko. Do zdaj je vse v redu.

19. Na koga se obrnete, ko potrebujete pomoč?

/Če bi tu rabila, bi tu rekla sestram/ (25). /Če pa kaj drugega pa bi hčerkama rekla./ (26)

20. Se lahko pogovarjate z zaposlenimi, si vzamejo čas za vas?

/Ja. Nimam težav z njimi. Če kaj rabim, se lahko z njimi pogovarjam./ (27)

Intervju B

Spol: ženski

1. Kako poteka vaš dan v domu, kaj počnete čez dan?

/Zjutraj vstanemo zgodaj tako, da gremo ob šestih na zajtrk/ (1), /na kosilo pa gremo okoli dvanajstih, nato pa počivat/ (2). Čez dan delamo vse mogoče, vse kar nam dajo za delat. /Veliko rišemo, kaj zlagamo, delamo papirčke/ (3). /Poleti pa smo veliko zunaj na vrtu/ (4).

2. Kaj ste radi počeli doma?

Sem iz Prekmurja. Sem delala na rdečem križu in ko smo imeli inventuro, sem padla po stopnicah in si poškodovala noge pa križ in ne morem več delat, potem so mi pa tu v domu zrihtali sobo. Doma smo imeli pa kmetijo. Bila sem v službi v podjetju

3. Kakšne ste pa hobije imeli doma?

Večinoma /smo delali kmetijska dela/ (5).

4. Pa imate možnost početi to kar ste doma radi delali tukaj v domu?

/Ja. Lahko grem na vrt delat, ki ga imamo zunaj/ (6). Pa živino smo doma imeli, eni so še doma, drugi so šli od doma. Imajo službe, v podjetjih.

5. Katere aktivnosti v domu obiskujete?

/Hodim na risanje/(7), pa /v pralnico, če je treba kaj pospraviti, pa zložiti, grem pomagat/(8). Tudi /grem v dvorano, ko kaj predvajajo, kakšen film/(9). Zelo rada gledam filme.

6. Kakšne aktivnosti bi si želeli imeti tukaj v domu?

/Zaenkrat nič/(10), ker me noge preveč bolijo in ne morem hoditi. In je težko.

7. Kako se počutite tukaj v domu?

/Kar v redu, ne smem kritizirati/(11). Nisem takšen človek, da bi moglo bit vse po mojem. Se prilagam.

8. Ali pogrešate dom in domače okolje?

/Ne, saj me pridejo pogledat kar pogosto/(12). Ne ravno vsak dan, ampak en dan eni, drug dan me pridejo drugi obiskat.

9. S kom ste živeli preden ste se preselili sem?

Bila sem poročena, imela sem tri otroke, dva sina in hčerko. Delali smo kmetijska dela, jaz sem pa delala na eni postaji, kot kmečka zadruga, v pisarni. Moža pa ni več, bo že dve leti kar je umrl. Imel je sladkorno.

10. Kdo od sorodnikov vas najpogosteje obiskuje in kako pogosto pridejo?

/Najbolj hčerka pa njen mož, pa sina/(13). /Vsak dan eden pride/(14). /Vnuki tudi, samo tisti, ki niso v šoli/(15). Dve sta v Ljubljani, tretja tut gre letos v Ljubljano. Ena je dobila na ministrstvo službo, druga pa je predavateljica, predava zakone. Najmlajša bo pa šele letos šla, pa še ne vem kaj.

11. Kaj vam pomenijo obiski?

/Ja obiskov sem vesela/(16).

12. Si želite, da bi vas kdo večkrat prišel obiskat?

/Niti ne/(17), stari starši so umrli, ne morejo priti. Drugi pa ja, mama pa ata pa pridejo večkrat. En sin pa hčerka in njen mož pa tudi pridejo.

13. Se počutite kaj osamljene?

/Niti ne. Zato ker je veliko žensk tule/(18). Z moškimi pa ekstra oprakov nimam. Včasih kaj malega skupaj delamo, če potrebujejo kaj. Nisem pa človek ki bi bil zamerljiv in jezav. Dve pri mizi se ves čas kregata, jaz pa se ne vtikam v to. Nimam oprakov z njima. Pomagat jima tako ne moreš, ena je res zelo dementna, pa sem rajši tiho.

14. Vas obiščejo kdaj vaši znanci, sosede?

/Ja pridejo, večkrat/(19).

15. Imate tukaj v domu kakšne prijatelje?

/Tu v sobi imam žensko, s katero se ne morem pogovarjat./(20). Jaz jo pustim, da govori o svojih stvareh, ker ona govori o svojih časih, ko so imeli parcele. /Z drugimi stanovalci pa nimam problemov, ne bi pa rekla, da so ravno prijatelji/(21).

16. Kako se razumete z ostalimi stanovalci? Se pogosto družite in pogovarjate?

/Z drugimi stanovalci nimam problemov, smo skupaj na kakšni prireditvi/(22). /Ko se srečamo se pogovarjamo, pa pri mizi/(23). Se z vsemi pogovarjam.

17. Kako se razumete z zaposlenimi?

/V redu, nimam kaj proti njim/(24).

18. Na koga se obrnete, ko potrebujete pomoč?

/Na sestro tu/(25).

19. Se lahko pogovarjate z zaposlenimi, si vzamejo čas za vas?

/Ja so sestre prijazne/(26). Me pokličejo za karkoli.

Intervju C

Spol: moški

1. Kako poteka vaš dan v domu, kaj počnete čez dan?

Jaz sem za vse, imam apetit, pojem vse kar dobim. /Vstanem pravi čas za zajtrk/(1). /Po zajtrku grem hodit na kolo/(2). /Kasneje grem na delovno terapijo/(3). /Ko ni kaj za delat in zvečer gledam televizijo, pa križanke rešujem/(4).

2. Kaj pa delate na delovni terapiji?

/Te ribice sem rezal, pa jih prvo zarisal/(5). /Zdaj režem ven kroge, za značke/(6). Pa vse kar mi dajo.

3. Kaj pa tu na enoti?

/Zdaj delam eno sliko/(7). Je že narisano, jaz jo samo lepim.

4. Kaj ste radi počeli doma?

/Večinoma sem se s športom ukvarjal. Kolesaril sem veliko/(8).

5. Imate možnost to početi tukaj?

/Ja na kolo lahko grem/(9).

6. Katere aktivnosti v domu obiskujete?

/Rad poslušam petje, če je kako petje, grem poslušat/(10).

7. Kakšne aktivnosti bi si želeli imeti tukaj?

/Na primer karte pa šah. Tega ni tule, to sem doma rad igral/(11).

8. Kako se počutite tukaj v domu?

/Zdaj se slabo počutim, ker težko hodim/(12). /Pa družbe ni/(13).

9. Kakšna družba pa bi mogla bit?

/Mešana, bi bilo čisto drugače, če bi s kom lahko karte igral/(14).

10. Ali pogrešate dom in domače okolje?

/Ja pogrešam dom/(15).

11. S kom ste živeli preden ste se preselili sem?

/S hčerko pa njenim partnerjem. Ima dva otroka/(16). Prej sem bil doma glavni, pol so pa rekli, da mi dajo nekaj denarja zraven, če grem sem, pa sem se strinjal. Pa oni zdaj naprej tam živijo. Hčerka dela na zavarovalnici, on dela pa na banki.

12. Kdo od sorodnikov vas najpogosteje obiskuje?

/Hčerka/(17).

13. Kako pogosto vas obiskujejo?

/Včasih pride dvakrat na teden, včasih enkrat/(18).

14. Kaj vam pomenijo obiski?

/Sem jih vesel/(19).

15. Si želite, da bi vas kdo večkrat prišel obiskat?

/Ja, bi fajn bilo, če bi kdo večkrat prišel. Sem imel veliko znancev, zdaj se pa ne vidimo več/(20). /Brat pride, drugi, ko je v Ljubljani, pa ne, bi pa bilo fajn, da bi/(21).

16. Se počutite kaj osamljene?

/Ja, se že počutim osamljeno/(22).

17. V katerih trenutkih se počutite osamljeno?

/Ko nimam družbe/(23), /pa ker nisem več doma/(24).

18. Vas obiščejo kdaj vaši znanci, sosedge? Bi si to želeli?

/Je prišel zadnjič sosed, pa sodelavci tudi pridejo. Pa se zadržijo tule malo. Dva sta taka, ko prideta večkrat/(25). Pa se skupaj smejimo, povem kaj smešnega. Pa hitro mine, tista ura ko sta tu. /Pa tudi s katerimi kolegicami se srečamo včasih/(26). Imam zdaj kar nekaj napovedanih obiskov.

19. Imate tukaj v domu kakšne prijatelje?

Ne šparam z besedami. /Pozdravim vsakega. Nismo pa si preveč blizu/(27).

20. Se z njimi pogosto družite, pogovarjate?

/Dnevno se pogovarjamo/(28).

21. Kako se razumete z ostalimi stanovalci na primer na delovni terapiji?

/Tam se ne pustim motit. Delam figurice, pa ne govorim zraven/(29). Teh ribic sem naredil 300. ko je bla tombola, so jih vsi imeli.

22. Kako se razumete z zaposlenimi?

/Jih upoštevam/(30).

23. Se lahko pogovarjate z zaposlenimi, si vzamejo čas za vas?

/Če je kaj nujnega, se pa že pogovarjamo, drugače pa ne/(31).

24. Na koga se obrnete, ko potrebujete pomoč?

/Na šefico, na vodjo tu. Nje povem če hočem kaj, na primer zdravnika/(32).

Intervju D

spol: ženski

1. kako poteka vaš dan tukaj v domu?

/Najprej je zjutraj hrana, da se najemo/(1). /Potem čakam moje fante, da pridejo, pa mi kaj povedo/(2). Pa nimajo veliko časa, ker doma delajo. /Čez dan pa sedimo tukaj/(3), pa /poslušamo televizijo ali pa nam dajo kaj za delat/(4). /Drugače pa ne počnemo nič kaj, smo doma dovolj delali/(5).

2. Kaj ste pa doma počeli?

/Vse mogoče. Kmečka dela/(6).

3. Ali ste imeli kmetijo? Kaj vse ste delali?

Ja. Pa dva sinova pa hčerko. /Delali smo pa z grabljami, pol smo pa dobili tudi trosilnik, pa drugo moderno orodje/(7). /Vrt sem imela pri hiši, kamor sem hodila delat/(8).

4. Ali imate to kar ste doma počeli možnost delati tu?

/Ne/(9).

5. Katere aktivnosti obiskujete v domu?

/Ja gremo dol, ko je kakšna prireditve/(10). Tukaj noter ne moreš ves čas bit, je preveč dolgočasno.

6. Kakšne aktivnosti bi si želeli imeti tukaj?

/Nič kaj, sem bolj lena/(11).

7. kako se tukaj počutite?

/Je kar v redu/(12). Hrana je fajn, počivam tudi lahko.

8. Ali pogrešate svoj dom, domače okolje?

/Ja, vsak večer mislim na dom, pa kako je doma bilo/(13). Kaj vse smo doma delali, pa /veliko mislim na svoje fante pa se sprašujem kdaj pridejo/(14).

9. S kom ste živeli preden ste prišli sem?

/Ja s hčerko pa sinom/(15). Hčerka je na šihthu v pisarni, sinova sta pa bolj doma delala.

10. Kdo od sorodnikov najpogosteje pride k vam na obisk?

/Sinova prideta večkrat/(16). /Hčerka dela v pisarni, pa bolj redko/(17).

11. Kako pogosto pa pridejo?

/Sinova prideta vsak drug dan/(18). Sem zadnjič jima rekla, da mi je dolgočasno tule, pa sta mi rekla, da vsak drug dan eden pride. Pa vseeno mi je dolgčas.

12. Kaj pa vam pomenijo obiski?

/Sem čisto drugačna ko pridejo, sem vesela, prej smo doma skupaj živeli/(19). Zdaj pa morajo sami doma kuhat. Vprašam jih kako je doma, kako so živeli.

13. Si želite, da bi kdo večkrat prišel na obisk?

/Ja, bi bilo fajn. Ena sestra je doma v Šoštanju, pa se ne vidimo toliko/(20).

14. Kaj pa vaši vnuki, a pridejo kaj?

/Ja tudi, sam ne toliko/(21).

15. Se počutite osamljene?

/Ja se/(22). /Pa dolgočasno mi je tu/(23). Mi rečejo otroci, naj se kar z ostalimi družim, pa začnem pogovarjat, samo jaz nisem taka. se pogovarjam samo s tistimi, ki jih poznam.

16. V katerih trenutkih pa se počutite osamljeno?

/Ko ni mojih sinov/(24), pa /ker nisem doma/(25).

17. Kako se pa razumete z ostalimi stanovalci?

/Ja, se vidimo, ko gremo na kašno prireditev/(26).

18. Kaj pa z ostalimi tukaj?

/Seveda, se pogovarjamo o tem kako je doma bilo/(27).

19. Kako se razumete z zaposlenimi?

/Jih ne poznam toliko. Kogar poznam se pogovarjam z njim, koga pa ne pa ne vem kaj bi rekla/(D28)./ Drugače so pa sestre v redu/(29).

20. Na koga se obrnete če potrebujete pomoč?

/Na sestre tu/(30), so fajn.

Intervju E

Spol: ženski

1. Kako poteka vaš dan v domu,?

/Zjutraj, ko vstanemo imamo zajtrk/(E1). /Čez dan delam kar je zunaj za naredit. Pomagam kar me prosijo za naredit, pomivam posodo/(E2). Ne vem če je takega še kaj.

2. Kaj ste radi počeli doma?

/Rada sem bila na njivi/(E3), pa tam smo šli kopat kaj. Pa pomagali smo drugim delat. /Pa vrt sem imela/(E4).

3. Imate možnost to početi tukaj?

/Ne, tukaj ne počnemo tega/(E5).

4. Katere aktivnosti v domu obiskujete?

/Grem na delavnice v delovno/(E6).

5. Kaj pa delate na delovni terapiji?

/Kar nam dajo za delat. Težko rečem, se ne spomnim/(E7). Včasih gremo ven kopat, same take stvari.

6. Kakšne aktivnosti bi si želeli imeti v domu?

/Tukaj ne. Nisem za tukaj/(E8).

7. Kako se počutite tukaj v domu?

/Saj mi ni dolgčas, samo ne morem bit tu...preveč ljudi je/(E9).

8. Vam ni prijetno ker je preveč ljudi okoli vas?

Ja tako.

9. Ali pogrešate dom in domače okolje?

/Ja/(E10).

10. S kom ste živeli preden ste se preselili sem?

/Z možem in otroci sem živela/(E11). Po tem so pa vsak na svoje šli. Ko je mož umrl sem pa prišla sem. Nisem pa bila sama doma.

11. Kdo od sorodnikov vas najpogosteje obiskuje?

/Mislim da kar vsi trije pridejo/(E12).

12. A vaši otroci?

Ja. Tri otroke imam.

13. Kako pogosto vas obiskujejo?

/Včasih jih bol dolgo ni, včasih pa so veliko tu/(E13). Pa mi prinesejo kakšne stvari. Pa tudi oni imajo doma svoje delo.

14. Kaj vam pomenijo obiski?

/Ja fajn je, sem jih vesela/(E14). Nikdar se nismo skregali.

15. Si želite, da bi vas kdo večkrat prišel obiskat?

To pa težko rečem, da bi vsi tule bili...ne vem če bi šlo.

16. sprašujem vas, če bi si želeli, da bi kdo od zunaj večkrat prišel sem na vas pogledat, npr. vaši prijatelji, sorodniki?

Aja, /prijateljice pridejo, samo jih že dolgo ni bilo/(E15). Pridejo pa vprašajo kako sem, pa hitro gredo.

17. Vas obiščejo kdaj vaši znanci, sosedje?

/Sosedji pa ne pridejo kaj/(E16).

18. Se kdaj počutite osamljeni? Kdaj se počutite osamljene?

/Ne, da bi bila osamljena to ne/(E17). Že prej ko sem bila doma, je bilo čisto v redu.

19. Imate tukaj v domu kakšne prijatelje?

/Ne/(E18).

20. Kako se razumete z ostalimi stanovalci? Se z njimi pogosto družite, pogovarjate, zunaj v skupnih prostorih, za mizo?

/Ja, pogovarjamo pa se, ko smo skupaj/(E19). En nekaj ve, pa drugi nekaj ve, pa tretji pa tako.

21. Kako se razumete z zaposlenimi?

/Če pridemo skupaj ali pa one k meni, se pogovarjamo/(E20). /So v redu/(E21).

22. Na koga se obrnete, ko potrebujete pomoč?

Naj vam povem, da še nikoli nisem nikomur kaj naredila, nismo imeli problemov.

23. Se lahko pogovarjate z zaposlenimi, si vzamejo čas za vas?

/Ja če se kje vidimo. Nikdar se ne kregamo/(E22).

9.3 Zapisi opazovanj

1. Opazovanje

Dan: ponedeljek 8.4.2019

Ura: 9.00 – 13.00

Prvi dan opazovanja sem začela na prvi gospodinjski enoti. Na gospodinjsko enoto sem prišla po zajtrku ob 9.00 uri. Najprej sem stopila do vodje gospodinjske enote, ki je bila že seznanjena da pridem. Dogovorili sva se, da bom prisotna pri dnevnem dogajanju, aktivnostih, ki bodo potekale, da bom tako imela možnost spoznati pravo dogajanje. Hkrati pa bom tako lahko opazovala stanovalce z demenco. Prišla sem ravno pred začetkom jutranje delavnice.

Gospa F

Vodja gospodinjske enote je vsakega stanovalca posebej povabila k delavnici. Delavnica ni potekala za mizo v jedilnici, temveč pri drugi manjši mizici ob velikem oknu, ki vodi na vrt. Stanovalce, ki težje hodijo je pospremila do mize in jim pomagala se usesti. /Do mize je na povabilo vodje prišla gospa/(1). /Pogledala kaj se dogaja in se hitro obrnila in šla/(2). /Vodja enote jo je večkrat povabila naj se pridruži skupini, a gospa ni prišla/(3). Gospa F veliko govori, vendar nerazločno, vrstni red besed je pomešan, tako da jo je težko razumeti kaj želi povedati. /Gospa je odklonila sodelovanje pri delavnici, ker naj bi bilo mrzlo v prostoru/(4). Opazila sem, da /se je nato gospa sprehajala po gospodinjski enoti, večkrat je pogledala skozi okno in se pri tem pogovarjala sama s seboj/(5). /Čez čas se je utrudila in usedla za mizo v jedilnici. Tam je sedela sama/(6). Strmela je predse, nato je gledala televizijo, čez čas pa sem opazila, da je zadremala /Med kosilom se ni pogovarjala z nobenim od stanovalcev. Tiho je jedla in gledala okoli sebe/(7). /Po kosilu se je umaknila od ostalih stanovalcev. Usedla se je na stol zraven okna in gledala ven/(8). Komentirala je dogajanje zunaj. Pridružila se ji je tudi sostanovalka, ki pa se ni pogovarjala z gospo F. /Opazila sem, da je gospa F želela vzpostaviti stik s sostanovalko, ki pa ji je redko odgovarjala/(9). Opazila sem tudi, da je sostanovalki gospa veliko govorila o neki gospe, ki bi naj prišla na obisk oziroma bi jo rada poklicala.

Gospa G

Na gospodinjski enoti sem ta dan opazovala tudi gospo G. Gospo G sem opazila, ker je tiho sedela na invalidskem vozičku in napol dremala. /Vodja enote jo je pripeljala k mizi kjer je potekala delavnica/(1). /Vsi okoli nje so se pogovarjali, nekaj izdelovali, ona pa je tiho sedela v kotu/(2). Šele čez čas, /ko se je vodja usedla poleg nje in se pričela z njo pogovarjati, se je gospa predramila in pričela govoriti/(3). /Vodja je pričela peti pesmi in spodbudila gospo, da je še ona pričela peti/(4). Med petjem je gospe G namenila pozornost sostanovalka in skupaj z njo zapela. Pred tem, ko pa je gospa tiho sedela se nobeden od sostanovalec z enote ni pogovarjal z njo.

/Pri kosilu je gospa G hranila stanovalka z enote/(5). Ta gospa je povedala, da to počne, ker je opazila da gospa G ne more sama jesti. Po kosilu je po gospa G prišla frizerka. Ko jo je pripeljala nazaj, je bila gospa zelo prestrašena. /Do nje je pristopila stanovalka in jo pričela tolažiti. Rekla ji je naj ne joka, saj bo v redu/(6). Po tem je po njo prišla negovalka in jo dala v posteljo.

2. Opazovanje

Dan: torek 9.4.2019

Ura: 9.00 – 12.00

Danes sem opravila opazovanje na drugi gospodinjski enoti, ki je tudi večja od prve. Po mojem prihodu sem pozdravila vodjo enote, nato pa sem se usedla na stol in se pridružila stanovalcem. Večinoma sem se ukvarjala s tremi stanovalkami, ki so še zelo zgovorne in aktivne, med tem pa sem opazovala ostale stanovalce z demenco, ki imajo bolj napredujočo demenco in so manj aktivni.

Gospod H

/Gospod H je sedel za mizo skupaj še s štirimi sostanovalkami, a se niso pogovarjali/(1). Vodja je vsakemu razdelila material za aktivnosti, ki jih stanovalci radi počnejo. Danes niso vsi skupaj delali. /Gospodu je vodja dala za brat revijo/(2). Gospod jo je tiho listal, ko pa jo je pregledal jo je odložil na mizo. /Ni se pogovarjal z ostalimi stanovalkami ali se zanimal za to kar one počnejo/(3). Tiho je sedel in gledal predse. Čez čas je zadremal na stolu. /Enkrat je do njega prišla vodja in ga predramila in vprašala, če bo še gledal kakšno revijo, a gospod je to zavrnil/(4).

/Čez nekaj časa je gospod vstal in se umaknil v svojo sobo počivat/(5). V sobi je ostal do kosila. Ko je po njega šla negovalka. /Po kosilu pa se je premaknil na kavč ob oknu in tam dremal/(6).

Gospod I

Gospod je sedel za mizo še z dvema stanovalcema. /Ko je vodja enote razdelila delo, je prišla do mize za katero sedi gospod in ga spodbudila naj ji pomaga rezati karton/(1). Gospod ji je malo pomagal, ko pa se je naveličal je delo odložil in sedel na stolu. /Vodja je pri njegovi mizi izrezovala karton, na trenutke ga je skušala vključiti, da bi nadaljeval z delom a on ni želel/(2). Gospod ne loči kaj je za jest in kaj ne. Tako je dal del kartona v usta. V tem trenutku ga je vodja enote nagovorila. /Z gospodom, ki sedita zraven za mizo se ni pogovarjal, niso imeli stika/(3). /Do kosila je tiho sedel za mizo/(4). /Po kosilu pa je vstal in šel počivat v sobo/(5).

3. Opazovanje

Dan: sreda 10.4.2019

Ura: 14.00 – 16.30

Današnje opazovanje sem opravila v popoldanskem času na prvi gospodinjski enoti. Po prihodu sem se namestila na stol v bližini mize, kjer je potekala popoldanska aktivnost. Vodja enoti mi je povedala, da se trudi vsak popoldne pripraviti kakšno aktivnost.

Gospa F

Tekom današnjega opazovanja /se gospa ni vključila v popoldansko aktivnost/(10). /Prišla je pogledati kaj drugi stanovalci delajo, nato pa se je sprehajala po prostoru. Enkrat je šla do okna, dvignila zaveso in pogledala ven/(11). /Nekaj časa se je pogovarjala s sostanovalko, ki je na invalidskem vozičku/(12). /Vodja je spodbudila gospod, da je šla do te stanovalke/(13), nato pa je gospa hitro prišla nazaj in poročala, kaj ji je gospa povedala.

/Po tem pa se je usedla za mizo kjer je potekala popoldanska aktivnost, gledala skozi okno in komentirala dogajanje/(14). Opazila sem, da gospa govori o avtomobilih, ki vozijo, o drevesih, ki so zunaj. Gospa pa tudi vedno opazi, ko kdo pride v prostor.

Čez čas se je usedla na stol v jedilnici in malicala. Po malici je ostala na stolu. Opazovala je dogajanje okoli sebe, malo gledala televizijo.

/Kasneje se je gospa umaknila v svojo sobo. Tam je sedela na postelji/(15). Ob pol petih pa je prišla nazaj iz sobe in čakala v jedilnici na večerjo.

Gospa G

/Gospa je sedela v jedilnici in glasno govorila/(7). Nekaj časa je klicala: »halo, halo pomagajte mi!« po tem je veliko pela in molila. Na začetku se nihče ni zmenil zanjo. /Kasneje pa je do nje šla stanovalka in se z njo pogovarjala/(8). Opazila sem kako velik nasmeh se je gospe prikazal na obrazu, ko je kdo prišel do nje in se z njo pogovarjal in pel. /Ko je gospa bila spet sama, je spet glasno klicala naj kdo pride/(9). /Do nje gre vodja, ki jo prestavi pred televizor, a gospa ga noče gledati/(10). /Gospa pregovarja vodjo naj poje z njo. Vodja zapoje skupaj z njo nekaj pesmi/(11).

/Ko je čas za malico jo nahrani ena izmed stanovalk in se z gospo tudi pogovarja/(12). Gospa je videti umirjena, na obrazu ima nasmešek.

Gospa si je ves čas želela nekam iti. Hotela je, da jo da nekdo iz vozička, da bo sama šla.

4. Opazovanje

Dan: sobota 13.4.2019

Ura: 9.00 - 13.00

Med vikendom na gospodinjski enoti ni vodje enote, ki med tednom pripravlja aktivnosti za stanovalce. Opazovanje sem opravila na drugi gospodinjski enoti. Danes sta bili na enoti dve medicinski sestri. Zjutraj sta najprej skuhalo kavo in jo razdelili stanovalcem, nato pa sta kopal stanovalce.

Gospod H

Gospod je sedel za mizo in gledal televizijo. Za mizo so sedele še tri gospe. /Gospod je začel pogovor z gospo, ki sedi poleg njega in vedno drema/(7). /Čez čas je začel peti in smejati, a se mu nihče ni pridružil, zato je hitro prenehal/(8). Spet je tiho sedel, čez čas je zadremal. /Po kosilu se je prestavil iz stola na kavč poleg okna in bral revijo/(9). Gledal je tudi skozi okno.

/Sestri na enoti se z gospodom nista ukvarjali, nagovorili sta ga le med kosilom, ko sta mu dali hrano/(10).

Gospod I

Danes sem opazila, da je gospod najprej sedel za mizo pil kavo. Čez nekaj časa je vstal in najprej šel po hodniku kjer so sobe, nato pa je prišel nazaj in stal na mestu. Na mestu je prestopal. Zdelo se je kot da ne ve kaj bi. Po tem se je usedel na kavč in gledal televizijo. /Kasneje je vstal in spet šel gor po hodniku in nazaj, nato je šel pogledat v kuhinjo. Zdelo se mi je kot da bi nekoga iskal/(6). /Sestri sta z gospodom vzpostavili stik le pred kosilo, ko sta ga skušali spraviti na stol in mu dali tableto/(7). Po kosilu je dremal na stolu. /Prav tako se tekom mojega opazovanja ni pogovarjal z nobenim od stanovalcem/(8). Le sam sebi je nekaj govoril.

5. Opazovanje

Dan: sobota 27.4.2019

Ura: 13.30 – 16.00

Današnje opazovanje sem opravila na prvi gospodinjski enoti. Danes je bil od zaposlenih samo en, zdravstveni tehnik. Po mojem prihodu v skupnem prostoru ni bilo veliko stanovalcev. Bile so le tri stanovalke. Kmalu so pričeli tudi ostali prihajati po poldanskem počitku. Prišla je tudi prostovoljka.

Gospa F

/Na obisku je bila njena sestra/(16), kar sem opazila iz podobnosti med njima. V času mojega prihoda sta bili v sobi, kjer sta se pogovarjali. V času popoldanske kave sta prišli v jedilnico. Opazila sem, da je gospa nagovarjala svojo sestro, kam naj gresta. Šli sta nazaj v sobo, kjer sta pili kavo. Po tem pa sta spet prišli iz sobe in šli na sprehod v park. /Ko sta se vrnila iz parka sta se usedli za mizo v jedilnici, kjer so že sedeli drugi stanovalci/(17). Skupaj so se pogovarjali. /Opazila sem, da je bila gospa med pogovorom malo odsotna/(18). Dobila sem občutek, da ji tako velika družba ne ustreza. Ko je sestra odšla, /je do gospe pristopil zdravstveni tehnik, ki je bil danes na gospodinjski enoti/(19). /Začel se je pogovarjati z gospo, a le za kratek čas/(20). Opazila sem, da jo je zamotil, da gospa ne bi želela iti za sestro.

Gospa G

/Gospo je iz popoldanskega počitka pripeljal zaposleni in jo pustil samo v jedilnici/(13). Gospa je pričela klicati. /Nagovarjala je ostale stanovalce, tudi zaposlenega in prostovoljko, ki je prišla/(14). Zaposleni jo je nato pripeljal bližje k mizi pri oknu, kjer je sedelo nekaj drugih stanovalcev in stanovalk. /Nekaj časa se je pogovarjal z njo/(15). /Gospa je ves čas želela imeti pozornost/(16). Govorila je, da si želi domov. /Nekaj stanovalcev se je obrnilo k njej in z njo spregovorilo par besed/(17). /Prav tako se je njej posvetila prostovoljka, z gospod pa se je pogovarjal tudi obiskovalec, ki je prišel k drugi stanovalki/(18). /Čez čas jo je zaposleni odpeljal nazaj v jedilnico, saj je gospa izrazila željo, da bi šla proč/(19). Tam se je malo še pogovarjal z njo. /Opazila sem žar v očeh gospe, ko se je kdo pogovarjal z njo/(20). Na obrazu je imela nasmeh, ko pa ni bila deležna pozornosti, je klicala druge z besedami: "halo, naj kdo pride, moram domov."

Tik preden sem šla je gospa dobila obisk. /Na obisk je prišla hčerka, katere se je zelo razveselila/(21). Hčerka jo je odpeljala ven.

6. Opazovanje

Dan: nedelja 28.4.2019

Ura: 14.00 – 16.00

Nedeljsko opazovanje sem opravila na drugi gospodinjski enoti. Na enoti sta danes bili od zaposlenih dve sestri.

Gospod H

Ob mojem prihodu je gospod sedel na kavču ob oknu in spal. /Čez čas se je prebudil in se prestavil v jedilnico na svoj prostor za mizo/(11). Veliko je govoril in pel. S tem je zbudil zanimanje v ostalih stanovalkah. /Za mizo so sedele še tri gospe, s katerimi se je pogovarjal/(12). /Tudi dve stanovalki za sosednjo mizo sta se odzvali na njegovo petje in govorjenje/(13). Ena stanovalka se mu je pridružila pri petju, druga pa je rekla kako fajn moški je on.

/Sestra je gospoda ogovorila le, ko mu je dala malico/(14). /Prav tako nobena os sestre ni gospodu dala nobene spodbude za vključitev v pogovor/(15).

Gospod I

Gospod je prišel iz svoje sobe. Šel je do okna in malo gledal ven. Nato se je obrnil in šel nazaj po hodniku. /Sestra ga je ogovorila in mu rekla naj sede, da bo dobil malico. Ko se je vrnil v jedilnico ni vedel kam sesti, tako da ga je spet ogovorila sestra in mu pokazala stol/(9). Usedel se je in pomalical. /Nato je sedel na stolu in poslušal dogajanje pri sosednji mizi/(10). Opazila sem, da se je odzval na pogovor pri sosednji mizi, na takšen način da je ponavljal določene besede sam pri sebi./ S stanovalcema pri mizi se ni pogovarjal. Morda bi potreboval spodbudo/(11). /Okoli pol štirih je gospod dobil obisk. Sklepala sem, da je prišla hčerka/(12). Na njegovem obrazu nisem opazila spremembe, ko je prišla. Ko mu je rekla, da gresta na sprehod, se mi je zdel gospod malo zmeden, da ni ravno vedel kam bosta šla, pa če tudi on lahko gre.

9.4 Zapis intervjuja s socialnima delavkama

1. Kako pogosto obiščeta stanovalce z demenco?

J: /vsak dan, včasih tudi večkrat na dan/(1).

K:/Ja, vsakodnevno se srečujeva z njimi/(1), saj stanovalci z demenco niso le na gospodinjski enot, ampak po celi hiši.

2. Kako se kaže osamljenost pri stanovalcih z demenco? Navedita primer.

J: /Oni so osamljeni že zaradi tega, ker nimajo več kratkoročnega spomina in imajo v glavi, da jih nihče ne obiskuje/(2). Svojci povedo, da npr. je prišel brat pred dvema urama, ko pa drug nato vpraša mamo, pa ona reče, da že dolgo ni bilo koga. /To pri njih še poveča občutek osamljenosti, ker oni ne vedo, da so dejansko imeli obisk/(3). je pa tudi odvisno od svojcev kakšni so. Eni se zavedajo, da je pomembno, da jih še vedno obiskujejo, četudi jih starš ne prepozna več, ker svojci vedo kdo je njihov starš. Eni pa se počutijo nemočni, ko vidijo svoje starše kaj se jim je zgodilo in zato začnejo opuščati stike. Da jih to preveč mori.

K: si mislijo, saj me tako ne prepoznajo več. To ni toliko raziskano, ne vemo koliko čutijo ljudje z demenco. predvidevamo, da on čuti, da pride nekdo od njegovih bližnjih. Eni so pa tudi čisto izgubljeni, so v svojem svetu. Zdaj imamo eno gospo, ki je čisto izgubljena. Ona je tu že nekaj mesecev, pa vendar se ti zdi kot da je ona šele včeraj prišla, ker se sploh ne spozna, ves čas je izgubljena, ne ve kam iti, kje je. /In je vedno izgubljena in imam občutek, da je osamljena/(2). Večkrat se vprašam v kakšni stiski mora biti gospa, ker vsak dan ne ve kje se zbudila, kam mora iti.

3. Kateri so znaki, ki jih prepoznavate pri stanovalcih z demenco in kažejo na osamljenost? Navedita primer.

J: /Ljudje z demenco tudi rečejo "oh, kk je dolgcajt!"/(4). V bistvo se pa ves čas nekaj dogaja. Prihajajo obiski, oni pa imajo še vedno občutek osamljenosti. pa to se ne dogaja samo pri stanovalcih z demenco, tudi pri drugih. Rečjo "saj nisem več doma". /Pa čeprav doma niso imeli nikogar, so bili sami, je tu občutek osamljenosti večji/(5). Doma so le v domačem okolju. To je res zanimivo. Nobenega ni blizu cel dan, pa se niso počutili tako osamljene kot tukaj.

K: O tem govori tudi Ramovš, da je lahko v domu človek med veliko ljudmi osamljen, doma med štirimi stenami pa se ne čuti osamljenega. /Tukaj si ne najdejo ljudi/(3), /se ne želijo vključiti v nobeno aktivnost/(4), pa četudi jih je milijon. /Se držijo zase/(5).

J: /Jok je tudi pokazatelj osamljenosti/(6). Govorijo "nihče me ne obišče".

4. Kaj menita, da je vzrok za osamljenost pri stanovalcih z demenco?

K: /Problem je že novo, drugo okolje, ki jim ni domače. Torej sprememba okolja/(6). /Pozabijo, da imajo obiske, da se nekaj dogaja okoli njih/(7). Večkrat rečejo, da se nič ne dogaja, a so npr. pred pol urami bili na neki aktivnosti.

J: /Je pa tudi res, da nekateri nimajo svojcev ali pa svojci zmeraj bolj opuščajo obiske/(7). Menijo, da ni smiselno več obiskovati starše, ker se jih ti ne spomnijo. Tisti stanovalci z demenco, pa so res najbolj ubogi. To kar pa mi tukaj naredimo pa tudi ni isto.

K: to le ni njihov človek. /včasih tudi kličemo svojce, da bi prišli/(8). Prosiš lahko, ne moreš pa vplivati ali bodo res prišli ali ne.

J: /Že ob sprejemu se pogovarjamo. Poskusimo svojcem povedati, da je zadovoljstvo v domu odvisno tudi od svojcev/(8). Tam ko ni svojcev, ki bi razumeli zadeve, da mi lahko naredimo le osnovno, dodana vrednost so pa svojci. tam stvari lahko dobro tečejo. Tam kjer pa svojci ne pridejo, ne sodelujejo, tam pač ni tk fajn. Ni fajn za stanovalca, ki je tu. Tam ko se svojci zraven dajo, stvari lepo tečejo. Gremo z roko v roki. vedo, da morajo kaj prispevati.

K: še posebej tisti, ki so skrbeli za svojega starša lažje razumejo in pomagajo.

5. Kako zmanjšujeta osamljenost? Navedita tudi kakšen primer.

J: /Dogaja se kup stvari. Ljudi je treba spodbujati, da se udeležijo stvari, da preživijo čas koristno. da počnejo stvari, ki so jih počeli včasih/(9). Jih povabimo, spodbujamo. Fajn je tudi, da se med stanovalci spletejo vezi, da si stanovalci med seboj pomagajo. Kar pa je pri demenci malo težje.

K: /Pa se tudi kar najdejo. Zdaj smo ugotovile, da ena gospa pomaga drugi gospe, si jo je vzela za svojo/(9). Jo hrani, se čuti tu potrebno. Si je našla zaposlitev. Tudi vsaka aktivnost ni za vsakega.

J: /Še preden pride človek sem se poglobimo in naredimo biografijo o človeku, kaj je rad prej počel, na kakšen način/(10).

K: če npr. ena gospa ni za gospodinjska dela, je brez veze da jo v to silimo. S tem jo spravljamo še v večjo stisko. /Imamo tudi projekt ključna oseba. To pomeni, da si zaposleni izberejo prostovoljno enega stanovalca. Enkrat na teden se družijo po eno uro/(10). Niso vsi, a nekaj jih imamo. okoli 15. To je tudi eden primer reševanja.

J: /Za ene pa nikoli ne bomo mogli rešit stvari. Ne moremo narediti tako da bomo zdaj pa res odpravili ta problem osamljenosti/(11).

6. Kakšna je vloga socialnega dela pri odpravljanju osamljenosti?

J: /Vloga socialnega delavca se prične, že preden človek pride v dom. Meni se zdi pomembno, da ljudi z demenco že prej spoznamo, preden sem pridejo/(12). /Imamo prakso, da ljudi že prej povabimo, da pridejo v dom. Da svojci pripeljejo svojca z demenco k nam, da nekaj časa preživi pri nas/(13). Nekateri pridejo večkrat. Ta način se nam zdi pomemben. da začutimo stanovalca, da ga spoznamo. pa da tudi on spozna nap dom. /Pomembno mi je tudi delo s svojci od samega začetka. da tudi oni razumejo/(14). Ker je še vedno veliko ljudi, ki rečejo "oh kk je zleht, pa nesramen." Zdi se mi tudi pomembno, da /imamo Alzheimer Cafe, da se povabi ljudi iz okolja. da se izkušnje delijo naprej/(15).

K: /Pa tudi to je pomembno, da si pridobimo veliko podatkov o osebi z demenco, ki pride. Da vemo, kako z njim delat/(11). Da vemo točke, ki človeka spravljajo v stisko in točke, ki ga dvignejo. /Da si potem lahko človek

uredi svoj prostor čim bolj podobno domačemu okolju. Si prinesejo kakšne slike/(12). /Pa ga poskušamo vključiti v stvari, ki ga veselijo. pri tem sodelujemo z ostalimi službami/(13).

J: /socialni delavec je tudi tisti, ki povezuje vse ostale službe v domu. se moramo pogovarjati z drugimi, kaj narediti za človeka, na kakšen način. si prenašamo informacije/(16). /greva tudi do svojcev, da dajo povratno informacijo/(17). Svojci imajo tudi velikokrat slabo vest, da so dali starša v dom. je treba tudi veliko z njimi delat, saj so prisotni občutki krivde. /Delamo na opolnomočenju stanovalca in sorodnikov/(18).

7. Nekaj sta že povedali o vlogi sorodnikov in zaposlenih, pa vseeno kakšna je vloga sorodnikov, zaposlenih, prostovoljcev pri zmanjševanju osamljenosti?

K: /Svojci so zelo pomembni, da kljub temu prihajajo, četudi jim govorijo “zakaj so me dali v dom, pa nisi skrbel zame”, da kljub temu zmorejo/(14). da ti povem en primer. Gospod ima dve hčerki. Na tisto hčerko, ki ga je pripeljala v dom je jezen. Zdaj smo našli konsenz, da ta hčerka ne prihaja čez teden na obisk, saj ko pride ji on zbuja slabo vest. Ko pa pride ona čez vikend, da ga pelje domov je pa ona zanj v redu. Ona je razumela to, da njen oče tako funkcionira. razume, da če pride vsak dan s tem sproža negativna čustva v njem, hkrati pa se slabo ona počuti. Ko pa ga pelje domov je ona zanj v redu. Čez teden pa pridejo drugi obiski. ona je bila pripravljena sodelovati, ona razume kaj je najbolje za njo in zanj. Vsak človek z demenco je specifičen primer.

J: /Je pa težko s prostovoljci. Sploh pri mladih prostovoljcih, ki težko razumejo ljudi z demenco/(19).

K: /Za to imamo starejšo gospo, ki je imela moža z demenco in ima izkušnje, kako delati z ljudmi z demenco. Mladi pa težko, ker ne poznajo demence/(15).

J: /Imamo pa eno mlado prostovoljko, ki ima svojo bico, ki ima demenco in ona razume kako delati z ljudmi z demenco, ima izkušnje/(20).

K: /Lažje je tudi za študente, dijake, ki pridejo sem na prakso, npr. v zvezi z zdravstvom ali socialno delo in se spoznajo na demenco/(16). /Nekdo, ki pa nima izkušenj pa je težko prostovoljec za ljudi z demenco/(17).

9.5 Odprto in osno kodiranje intervjujev

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	Zjutraj vstanem, zajtrkujem	Vstajanje in zajtrkovanje	Potek dneva	Življenje v domu
A2	Po tem, kaj delamo, se pogovarjamo	Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih	Potek dneva	Življenje v domu
A3	Če je kakšna prireditev, grem gledat	Obisk prireditev	Potek dneva	Življenje v domu
A4	Rada grem pogledat, kaj se dogaja, kaj počnejo in se jim pridružim	Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih	Potek dneva	Življenje v domu
A5	Okoli hiše imam kar nekaj dela, vse sama delam. Delam na vrtu, pokosim okoli hiše, pa tudi v hiši vse sama postorim	Urejanje okolice in hišna opravila	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
A6	Veliko sem brala	Branje knjig	Aktivnosti doma	Življenje pred

				prihodom v dom
A7	Ja berem lahko, zunaj pa ne morem delati	Ima možnost	Možnost opravljanja aktivnosti, ki so jih doma	Aktivnosti v domu
A8	Tu sem šele čisto mala časa, zato ne hodim veliko kam	Redka udeležba na aktivnostih	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
A9	skupaj sedimo pa se kaj pogovarjamo ali pa delam vse kar mi dajo za delat	Sodelovanje pri organiziranih aktivnostih	Vključenost v aktivnosti na gospodinjski enoti	Aktivnosti v domu
A10	Sem tudi že bila v dvorani na prireditvi	Udeležba na prireditvi	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
A11	Ne želim si kaj	Nič novega	Želja po novih aktivnostih	Aktivnosti v domu
A12	Ne vem čisto točno. Tu je čisto v redu	Zadovoljstvo	Počutje	Življenje v domu
A13	Ja pogrešam	Pogrešanje domačega doma	Počutje	Življenje v domu
A14	Živela sem sama	Sama v hiši	/	Življenje pred prihodom v dom
A15	Hčerki prideta	Obisk hčerk	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
A16	Imam tudi tri vnuke, dve deklici pa enega fantka. Tudi pridejo kaj na obisk, imamo lepo vez	Obiski vnukov	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
A17	Nisem še tukaj tako dolgo, da bi imela pogoste obiske	Ne pogostost obiskov zaradi malo časa v domu	Pogostost obiskov	Socialna mreža
A18	Sem jih vesela	Veselje	Pomen obiskov	Socialna mreža
A19	Saj kar pridejo. Če si želim, da pridejo jih pa pokličem	Želi več obiskov	Želja po pogostejših obiskih	Socialna mreža
A20	Ja, vsak se počutit samega, če je sam.	Prisotnost osamljenosti	Osamljenost	Življenje v domu
A21	Ko sem tukaj. Doma je drugače, tam so sosedge	Osamljenost zaradi življenja v domu	Osamljenost	Življenje v domu
A22	Ja obišejo me tudi sosedi	Obisk sosedov	Stiki s sosedi, znanci in prijatelji	Socialna mreža
A23	Jaz sem z vsemi pogovarjam, če se oni hočejo z mano	Druženje z drugimi stanovalci	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
A24	So v redu	Zadovoljstvo z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
A25	Če bi tu rabila, bi tu rekla sestram	Obračanje za pomoč na zaposlene	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
A26	Če pa kaj drugega pa bi hčerkama rekla	Pomoč hčerk	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
A27	Ja. Nimam težav z njimi. Če kaj rabim, se lahko z njimi pogovarjam.	Možnost za pogovor z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
B1	Zjutraj vstanemo zgodaj tako, da gremo ob šestih na zajtrk	Vstajanje in zajtrkovanje	Potek dneva	Življenje v domu
B2	na kosilo pa gremo okoli dvanajstih, nato	Kosilo	Potek dneva	Življenje v domu

	pa počivat			
B3	Veliko rišemo, kaj zlagamo, delamo papirčke	Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih	Potek dneva	Življenje v domu
B4	Poleti pa smo veliko zunaj na vrtu	Druženje na vrtu v poletnih mesecih	Potek dneva	Življenje v domu
B5	smo delali kmetijska dela	Kmetijska dela	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
B6	Ja. Lahko grem na vrt delat, ki ga imamo zunaj	Ima možnost	Možnost opravljanja aktivnosti, ki so jih doma	Aktivnosti v domu
B7	Hodim na risanje	Sodelovanje pri organiziranih aktivnostih	Vključenost v aktivnosti na gospodinjski enoti	Aktivnosti v domu
B8	v pralnico, če je treba kaj pospraviti, pa zložiti, grem pomagat	Pomoč v pralnici	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
B9	grem v dvorano, ko kaj predvajajo, kakšen film	Gledanje filmov v dvorani	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
B10	Zaenkrat nič	Nič novega	Želja po novih aktivnostih	Aktivnosti v domu
B11	Kar v redu, ne smem kritizirati	Zadovoljstvo	Počutje	Življenje v domu
B12	Ne, saj me pridejo pogledat kar pogosto	Ne pogrešanje domačega okolja	Počutje	Življenje v domu
B13	Najbolj hčerka pa njen mož, pa sina	Obisk otrok	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
B14	Vsak dan eden pride	Redni obiski otrok	Pogostost obiskov	Socialna mreža
B15	Vnuki tudi, samo tisti, ki niso v šoli	Občasni obiski vnukov	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
B16	Ja obiskov sem vesela	Veselje	Pomen obiskov	Socialna mreža
B17	Niti ne	Ni želje po več obiskih	Želja po pogostejših obiskih	Socialna mreža
B18	Niti ne. Zato ker je veliko žensk tule	Osamljenosti ni	Osamljenost	Življenje v domu
B19	Ja pridejo, večkrat	Obisk sosedov	Stiki s sosedi, znanci in prijatelji	Socialna mreža
B20	Tu v sobi imam žensko, s katero se ne morem pogovarjati	Slaba komunikacija s sostanovalko v sobi	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
B21	Z drugimi stanovalci pa nimam problemov, ne bi pa rekla, da so ravno prijatelji	Dobri odnosi s stanovalci	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
B22	Z drugimi stanovalci nimam problemov, smo skupaj na kakšni prireditvi	Pogovor z drugimi stanovalci na prireditvah	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
B23	Ko se srečamo se pogovarjamo, pa pri mizi	Druženje z drugimi stanovalci	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
B24	V redu, nimam kaj proti njim	Zadovoljstvo z zaposlenimi	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
B25	Na sestro tu	Obračanje za pomoč na zaposlene	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
B26	Ja so sestre prijazne	Prijaznost osebja	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
C1	Vstanem pravi čas za	Vstajanje in	Potek dneva	Življenje v domu

	zajtrk	zajtrkovanje		
C2	Po zajtrku grem hodit na kolo	Razgibavanje	Potek dneva	Življenje v domu
C3	Kasneje grem na delovno terapijo	Udeleževanje delavnic na delovni terapiji	Potek dneva	Življenje v domu
C4	Ko ni kaj za delat in zvečer gledam televizijo, pa križanke rešujem	Zapolnitev prostega časa s televizijo in križankami.	Potek dneva	Življenje v domu
C5	Te ribice sem rezal, pa jih prvo zarisal	Izdelovanje figuric	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
C6	Zdaj režem ven krogce, za značke	Izdelovanje figuric	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
C7	Zdaj delam eno sliko	Izdelava risbe	Vključenost v aktivnosti na gospodinjski enoti	Aktivnosti v domu
C8	Večinoma sem se s športom ukvarjal. Kolesaril sem veliko	Ukvarjanje s športom	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
C9	Ja na kolo lahko grem	Ima možnost	Možnost opravljanja aktivnosti, ki so jih počeli doma	Aktivnosti v domu
C10	Rad poslušam petje, če je kako petje, grem poslušat	Udeležba na prireditvah	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
C11	Na primer karte pa šah. Tega ni tule, to sem doma rad igral	Želja igrati karte in šah	Želja po novih aktivnostih	Aktivnosti v domu
C12	Zdaj se slabo počutim, ker težko hodim	Slabo zdravstveno stanje	Počutje	Življenje v domu
C13	Pa družbe ni	Pogrešanje družbe	Počutje	Življenje v domu
C14	Mešana, bi bilo čisto drugače, če bi s kom lahko karte igral	Želja po družbi za igranje kart	Želja po novih aktivnostih	Življenje v domu
C15	Ja pogrešam dom	Pogrešanje doma	Počutje	Življenje v domu
C16	S hčerko pa njenim partnerjem. Ima dva otroka	Življenje z otroci in vnuki	/	Življenje pred prihodom v dom
C17	Hčerka	Obisk hčerke	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
C18	Včasih pride dvakrat na teden, včasih enkrat	Redni obiski otrok	Pogostost obiskov	Socialna mreža
C19	Sem jih vesel	Veselje	Pomen obiskov	Socialna mreža
C20	Ja, bi fajn bilo, če bi kdo večkrat prišel. Sem imel veliko znancev, zdaj se pa ne vidimo več.	Želja po obiskih znancev	Želja po pogostejših obiskih	Socialna mreža
C21	Brat pride, drugi, ko je v Ljubljani, pa ne, bi pa bilo fajn, da bi	Želi videti brata	Želja po pogostejših obiskih	Socialna mreža
C22	Ja, se že počutim osamljeno	Prisotnost osamljenosti	Osamljenosti	Življenje v domu
C23	Ko nimam družbe	Osamljenost ker ni družbe	Osamljenost	Življenje v domu
C24	pa ker nisem več doma	Osamljenost, ker ni doma	Osamljenost	Življenje v domu
C25	Je prišel zadnjič sosed, pa sodelavci tudi pridejo. Pa se zadržijo	Občasni obiski sodelavcev in soseda	Stiki s sosedi, znanci in prijatelji	Socialna mreža

	tule malo. Dva sta taka, ko prideta večkrat.			
C26	Pa tudi s katerimi kolegicami se srečamo včasih	Občasni stik s prijateljicami	Stiki s sosedi, znanci in prijatelji	Socialna mreža
C27	Pozdravim vsakega. Nismo pa si preveč blizu	Vljudnostni stiki	Odnosi s stanovalci	Socialna mreža
C28	Dnevno se pogovarjamo	Vsakodnevni pogovor s stanovalci	Odnosi s stanovalci	Socialna mreža
C29	Tam se ne pustim motit. Delam figurice, pa ne govorim zraven	Brez pogovarjanja na delovni terapiji	Odnosi s stanovalci	Socialna mreža
C30	Jih upoštevam	Upoštevanje zaposlenih	Odnosi z zaposlenimi	Socialna mreža
C31	Če je kaj nujnega, se pa že pogovarjamo, drugače pa ne	Občasen pogovor	Odnosi z zaposlenimi	Socialna mreža
C32	Na šefico, na vodjo tu. Nje povem če hočem kaj, na primer zdravnika	Obračanje za pomoč na vodjo enote	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
D1	Najprej je zjutraj hrana, da se najemo	Vstajanje in zajtrkovanje	Potek dneva	Življenje v domu
D2	Potem čakam moje fante, da pridejo, pa mi kaj povedo	Čakanje obiska sinov	Potek dneva	Življenje v domu
D3	Čez dan pa sedimo tukaj	Posedanje	Potek dneva	Življenje v domu
D4	poslušamo televizijo ali pa nam dajo kaj za delat	Gledanje televizije ali sodelovanje v organiziranih aktivnostih	Potek dneva	Življenje v domu
D5	Drugače pa ne počnemo nič kaj, smo doma dovolj delali	Nič delanje	Potek dneva	Življenje v domu
D6	Vse mogoče. Kmečka dela	Kmetijska dela	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
D7	Delali smo pa z grabljami, pol smo pa dobili tudi trosilnik, pa drugo moderno orodje	Kmetijska dela	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
D8	Vrt sem imela pri hiši, kamor sem hodila delat	Delo na vrtu	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
D9	Ne	Nima možnosti	Možnost opravljanja aktivnosti, ki so jih počeli doma	Aktivnosti v domu
D10	Ja gremo dol, ko je kakšna prireditev	Udeležba na prireditvah	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
D11	Nič kaj, sem bolj lena	Nič novega	Želja po novih aktivnostih	Aktivnosti v domu
D12	Je kar v redu	Zadovoljstvo	Počutje	Življenje v domu
D13	Ja, vsak večer mislim na dom, pa kako je doma bilo	Pogrešanje doma	Počutje	Življenje v domu
D14	veliko mislim na svoje fante pa se sprašujem	Pogrešanje sinov	Počutje	Življenje v domu

	kdaj pridejo			
D15	Ja s hčerko pa sinom	Z otroci	/	Življenje pred prihodom v dom
D16	Sinova prideta večkrat	Obisk sinov	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
D17	Hčerka dela v pisarni, pa bolj redko	Občasni obisk hčerke	Pogostost obiskov	Socialna mreža
D18	Sinova prideta vsak drug dan	Pogosti obiski sinov	Pogostost obiskov	Socialna mreža
D19	Sem čisto drugačna ko pridejo, sem vesela, prej smo doma skupaj živeli	Veselje	Pomen obiskov	Socialna mreža
D20	Ja, bi bilo fajn. Ena sestra je doma v Šoštanju, pa se ne vidimo toliko	Želja po obisku sestre	Želja po več obiskih	Socialna mreža
D21	Ja tudi, sam ne toliko	Občasni obiski vnukov	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
D22	Ja se	Prisotnost osamljenosti	Osamljenost	Življenje v domu
D23	Pa dolgočasno mi je tu	Dolgčas	Počutje	Življenje v domu
D24	Ko ni mojih sinov	Osamljenost ker ni s sinovi	Osamljenost	Življenje v domu
D25	ker nisem doma	Osamljenost ker ni doma	Osamljenost	Življenje v domu
D26	Ja, se vidimo, ko gremo na kašno prireditvev	Druženje s stanovalci na prireditvah	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
D27	Seveda, se pogovarjamo o tem kako je doma bilo	Vsakodnevni pogovor s stanovalci	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
D28	Jih ne poznam toliko. Kogar poznam se pogovarjam z njim, koga pa ne pa ne vem kaj bi rekla.	Nepoznavanje zaposlenih	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
D29	Drugače so pa sestre v redu	Splošno zadovoljstvo s sestrami	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
D30	Na sestre tu	Obračanje za pomoč na zaposlene	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
E1	Zjutraj, ko vstanemo imamo zajtrk	Vstajanje in zajtrkovanje	Potek dneva	Življenje v domu
E2	Čez dan delam kar je zunaj za naredit. Pomagam kar me prosijo za naredit, pomivam posodo.	Opravljanje gospodinjskega dela	Potek dneva	Življenje v domu
E3	Rada sem bila na njivi	Delo na njivi	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
E4	Pa vrt sem imela	Delo na vrtu	Aktivnosti doma	Življenje pred prihodom v dom
E5	Ne, tukaj ne počnemo tega	Nima možnosti	Možnost opravljanja aktivnosti, ki so jih počeli doma	Aktivnosti v domu
E6	Grem na delavnice v delovno	Delovna terapija	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
E7	Kar nam dajo za delat. Težko rečem, se ne spomnim	Delovna terapija	Vključenost v aktivnosti v domu	Aktivnosti v domu
E8	Tukaj ne. Nisem za	Nič novega	Želja po novih	Aktivnosti v domu

	tukaj		aktivnostih	
E9	Saj mi ni dolgčas, samo ne morem bit tu....preveč ljudi je	Utesnjenost zaradi preveč ljudi	Počutje	Življenje v domu
E10	Ja	Pogrešanje doma	Počutje	Življenje v domu
E11	Z možem in otroci sem živila	Življenje z družino	/	Življenje pred prihodom v dom
E12	Mislim da kar vsi trije pridejo	Obisk sinov	Stiki s sorodniki	Socialna mreža
E13	Včasih jih bol dolgo ni, včasih pa so veliko tu	Redni obisk otrok	Pogostost obiskov	Socialna mreža
E14	Ja fajn je, sem jih vesela	Veselje	Pomen obiskov	Socialna mreža
E15	prijateljice pridejo, samo jih že dolgo ni bilo	Občasni obiski prijateljic	Stiki s sosedi, znanci in prijatelji	Socialna mreža
E16	Sosedi pa ne pridejo kaj	Ne obiskovanje s strani s sosedov	Stiki s sosedi, znanci in prijatelji	Socialna mreža
E17	Ne, da bi bila osamljena to ne	Ni osamljenosti	Osamljenost	Življenje v domu
E18	Ne	Ni prijateljev	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
E19	Ja, pogovarjamo pa se, ko smo skupaj	Vsakdanje druženje s stanovalci	Odnos s stanovalci	Socialna mreža
E20	Če pridemo skupaj ali pa one k meni, se pogovarjamo.	Pogovor ob srečanju	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
E21	So v redu	Splošno zadovoljstvo s sestrami	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža
E22	Ja če se kje vidimo. Nikdar se ne kregamo	Pogovor ob srečanju	Odnos z zaposlenimi	Socialna mreža

9.6 Odprto in osno kodiranje opazovanja

OSNO KODIRANJE – STANOVALCI

Življenje v domu

- Potek dneva:
  - o Vstajanje in zajtrkovanje (A1, B1, C1, D1, E1)
  - o Druženje in sodelovanje v organiziranih aktivnostih (A2, A4, B3)
  - o Obisk prireditvev (A3)
  - o Kosilo (B2)
  - o Druženje na vrtu v poletnih mesecih (B4)
  - o Razgibanje (C2)
  - o Udeleževanje delavnic na delovni terapiji (C3)
  - o Zapolnitev prostega časa s televizijo in križankami (C4)
  - o Čakanje obiska sinov (D2)
  - o Posedanje (D3)
  - o Gledanje televizije ali sodelovanje v organiziranih aktivnostih (D4)
  - o Nič delanje (D5)

- Opravljanje gospodinjskega dela (E2)
- Počutje:
  - Zadovoljstvo (A12, B11, D12)
  - Pogrešanje domačega doma (A13, C15, D13, E10)
  - Ne pogrešanje domačega okolja (B12)
  - Slabo zdravstveno stanje (C12)
  - Pogrešanje družbe (C13)
  - Pogrešanje sinov (D14)
  - Dolgčas (D23)
  - Utesnjenost zaradi preveč ljudi (E9)
- Osamljenost
  - Prisotnost osamljenosti (A20, C22, D22)
  - Osamljenost zaradi življenja v domu (A21, C24, D25)
  - Osamljenosti ni (B18, E17)
  - Osamljenost ker ni družbe (C23)
  - Osamljenost ker ni s sinovi (D24)

Življenje pred prihodom v dom

- Aktivnosti doma:
  - Branje knjig (A6)
  - Kmetijska dela (B5, D8)
  - Ukvarjanje s športom (C8)
  - Delo na njivi (E3)
  - Delo na vrtu (E4)
  - Urejanje okolice in hišna opravila (A5)
- Sama v hiši (A14)
- Življenje z otroci in vnuki (C16)
- Z otroci (D15)
- Življenje z družino (E11)

Aktivnosti v domu:

- Možnost opravljanja aktivnosti, ki so jih doma
  - Ima možnost (A7, B6, C9)
  - Nima možnosti (D9, E5)
- Vključenost v aktivnosti na gospodinjski enoti
  - Sodelovanje pri organiziranih aktivnostih (A9, B7)
- Vključenost v aktivnosti v domu
  - Redka udeležba na aktivnostih (A8)
  - Udeležba na prireditvah (A10, C10, D10)
  - Pomoč v pralnici (B8)
  - Gledanje filmov v dvorani (B9)
  - Delovna terapija (E6, E7)

- Želja po novih aktivnostih
  - o Nič novega (A11, B10, D11, E8)
  - o Želja po družbi za igranje kart (C14)

Socialna mreža:

- Stiki s sorodniki
  - o Obisk hčerk (A15, C17)
  - o Obiski vnukov (A16)
  - o Obisk otrok (B13)
  - o Občasni obiski vnukov (B15, D21)
  - o Obisk sinov (D16, E12)
  - o Pomoč hčerk (A26)
- Stiki s sosedi, znanci in prijatelji
  - o Obisk sosedov (A22, B19)
  - o Občasni obiski sodelavcev in soseda (C25)
  - o Občasni stik s prijateljicami (C26, E15)
  - o Ni obiskov s strani sosedov (E16)
- Pogostost obiskov
  - o Ne pogostost obiskov zaradi malo časa v domu (A17)
  - o Redni obiski otrok (B14, C18, E13)
  - o Občasni obisk hčerke (D17)
  - o Pogosti obiski sinov (D18)
- Želja po pogostejših obiskih
  - o Želi več obiskov (A19)
  - o Ni želje po več obiskih (B17)
  - o Želja po obiskih znancev (C20)
  - o Želi videti brata (C21)
  - o Želja po obisku sestre (D20)
- Odnos z zaposlenimi
  - o Možnost za pogovor z zaposlenimi (A27)
  - o Zadovoljstvo z zaposlenimi (A24, B24)
  - o Prijaznost osebja (B26)
  - o Upoštevanje zaposlenih (C30)
  - o Občasen pogovor (C31)
  - o Obračanje za pomoč na zaposlene (A25, B25, C32, D30)
  - o Nepoznavanje zaposlenih (D28)
  - o Splošno zadovoljstvo s sestrami (D29, E21)
  - o Pogovor ob srečanju (E20, E22)
- Odnos s stanovalci
  - o Druženje z drugimi stanovalci (A23, B23)
  - o Slaba komunikacija s sostanovalko v sobi (B20)

- Dobri odnosi s stanovalci (B21)
- Pogovor z drugimi stanovalci na prireditvah (B22)
- Vljudnostni stiki (C27)
- Vsakodnevni pogovor s stanovalci (D27, E19)
- Brez pogovarjanja na delovni terapiji (C28)
- Druženje s stanovalci na prireditvah (D26)
- Ni prijateljev (E18)
- Pomen obiskov
  - Veselje (A18, B16, C19, D19, E14)

9.7 Odprto in osno kodiranje opazovanja

- (F1) Do mize je na povabilo vodje prišla gospa – vabilo vodje k aktivnosti – vključenost v aktivnosti
- (F2) Pogledala je kaj se dogaja in se hitro obrnila in šla – odklon sodelovanja – vključenost v aktivnosti
- (F3) Vodja enote jo je večkrat povabila naj se pridruži skupini, a gospa ni prišla – vabilo vodje k aktivnosti – vključenost v aktivnosti
- (F4) Gospa je odklonila sodelovanje pri delavnici, ker naj bi bilo mrzlo v prostoru – odklon sodelovanja – vključenost v aktivnosti
- (F5) se je nato gospa sprehajala po gospodinjski enoti, večkrat je pogledala skozi okno in se pri tem pogovarjala sama s seboj – sprehajanje po enoti in gledanje skozi okno – odmik od stikov
- (F6) Čez čas se je utrudila in usedla za mizo v jedilnici. Tam je sedela sama – sedenje na samem – odmik od stikov
- (F7) Med kosilom se ni pogovarjala z nobenim od stanovalcev. Tiho je jedla in gledala okoli sebe – ni stikov s stanovalci – stiki in družabnost
- (F8) Po kosilu se je umaknila od ostalih stanovalcev. Usedla se je na stol zraven okna in gledala ven - sedenje na samem – odmik od stikov
- (F9) Opazila sem, da je gospa želela vzpostaviti stik s sostanovalko, ki pa ji je redko odgovarjala – poskus vzpostaviti stik s stanovalci – stiki in družabnost
- (F10) se gospa ni vključila v popoldansko aktivnost. – odklon sodelovanja – vključenost v aktivnosti
- (F11) Prišla je pogledati kaj drugi stanovalci delajo, nato pa se je sprehajala po prostoru. Enkrat je šla do okna, dvignila zaveso in pogledala ven – sprehajanje po enoti in gledanje skozi okno - odmik od stikov
- (F12) Nekaj časa se je pogovarjala s sostanovalko, ki je na invalidskem vozičku – Pogovor s stanovalko – stiki in družabnost
- (F13) Vodja je spodbudila gospod, da je šla do te stanovalke – Spodbuda vodje, da naveže stik – spodbude za stike
- (F14) Po tem pa se je usedla za mizo kjer je potekala popoldanska aktivnost, gledala skozi okno in komentirala dogajanje – opazovanje dogajanja – vključitev v aktivnosti
- (F15) Kasneje se je gospa umaknila v svojo sobo. Tam je sedela na postelji – umik v sobo – odmik od stikov
- (F16) Na obisku je bila njena sestra – obisk sestre – stiki in družabnost

- (F17) Ko sta se vrnila iz parka sta se usedli za mizo v jedilnici, kjer so že sedeli drugi stanovanca – druženje s stanovalci na enoti – stiki in družabnost
- (F18) Opazila sem, da je bila gospa med pogovorom malo odsotna – odsotnost med druženjem – stiki in družabnost
- (F19) je do gospe pristopil zdravstveni tehnik, ki je bil danes na gospodinjski enoti – pogovor z zaposlenimi – stiki in družabnost
- (F20) Začel se je pogovarjati z gospo, a le za kratek čas – pogovor z zaposlenimi – stiki in družabnost
- (G1) Vodja enote jo je pripeljala k mizi kjer je potekala delavnica – prisotnost na aktivnosti in ne sodelovanje – vključenost v aktivnosti
- (G2) Vsi okoli nje so se pogovarjali, nekaj izdelovali, ona pa je tiho sedela v kotu – prisotnost na aktivnosti in ne sodelovanje – vključenost v aktivnosti
- (G3) ko se je vodja usedla poleg nje in se pričela z njo pogovarjati, se je gospa predramila in pričela govoriti – spodbuda vodje za pogovor – spodbude za stike
- (G4) Vodja je pričela peti pesmi in spodbudila gospo, da je še ona pričela peti – spodbuda vodje za petje – spodbude za stike
- (G5) Pri kosilu je gospo G hranila stanovalka z enote – pomoč sostanovalki – stiki in družabnost
- (G6) Do nje je pristopila stanovalka in jo pričela tolažiti. Rekla ji je naj ne joka, saj bo v redu – tolažba s strani stanovalki – stiki in družabnost
- (G7) Gospa je sedela v jedilnici in glasno govorila – želja po pozornosti in družbi – stiki in družabnost
- (G8) Kasneje pa je do nje šla stanovalka in se z njo pogovarjala – druženje s stanovalci na enoti – stiki in družabnost.
- (G9) Ko je gospa bila spet sama, je spet glasno klicala naj kdo pride – želja po pozornosti in družbi – stiki in družabnost
- (G10) Do nje gre vodja, ki jo prestavi pred televizor, a gospa ga noče gledati – poskus vključitve – vključenost v aktivnosti
- (G11) Gospa pregovarja vodjo naj poje z njo. Vodja zapoje skupaj z njo nekaj pesmi – druženje z vodjo enote – stiki in družabnost
- (G12) Ko je čas za malico jo nahrani ena izmed stanovalk in se z gospo tudi pogovarja – druženje s stanovalci na enoti – stiki in družabnost
- (G13) Gospo je iz popoldanskega počitka pripeljal zaposleni in jo pustil samo v jedilnici – sedenje na samem – odmik od stikov
- (G14) Nagovarjala je ostale stanovalce, tudi zaposlenega in prostovoljko, ki je prišla – želja po pozornosti in družbi – stiki in družabnost
- (G15) Nekaj časa se je pogovarjal z njo – pogovor z zaposlenim – stiki in družabnost
- (G16) Gospa je ves čas želela imeti pozornost – želja po pozornosti in družbi – stiki in družabnost
- (G17) Nekaj stanovalcev se je obrnilo k njej in z njo spregovorilo par besed - pogovor s stanovalci – stiki in družabnost
- (G18) Prav tako se je njej posvetila prostovoljka, z gospod pa se je pogovarjal tudi obiskovalec, ki je prišel k drugi stanovalki – prostovoljka in obiskovalec – stiki in družabnost

(G19) Čez čas jo je zaposleni odpeljal nazaj v jedilnico, saj je gospa izrazila željo, da bi šla proč - želja po odmiku – odmik od stikov

(G20) Opazila sem žar v očeh gospe, ko se je kdo pogovarjal z njo – zadovoljstvo ob pozornosti – stiki in družabnost

(H1) Gospod H je sedel za mizo skupaj še s štirimi sestanovalkami, a se niso pogovarjali – sedenje v družbi brez komuniciranja – stiki in družabnost

(H2) Gospodu je vodja dala za brat revijo – vabilo vodje k aktivnosti – vključenost v aktivnosti

(H3) Ni se pogovarjal z ostalimi stanovalkami ali se zanimal za to kar one počnejo - sedenje v družbi brez komuniciranja – stiki in družabnost

(H4) Enkrat je do njega prišla vodja in ga predramila in vprašala, če bo še gledal kakšno revijo, a gospod je to zavrnil – odklon sodelovanja – vključenost v aktivnosti

(H5) Čez nekaj časa je gospod vstal in se umaknil v svojo sobo počivat - počitek v sobi – odmik od stikov

(H6) Po kosilu pa se je premaknil na kavč ob oknu in tam dremal – sedenje na samem – odmik od stikov

(H7) Gospod je začel pogovor z gospo, ki sedi poleg njega in vedno drema – vzpostavitev stika s stanovalci – stiki in družabnost

(H8) Čez čas je začel peti in smejati, a se mu nihče ni pridružil, zato je hitro prenehal – želja po pozornosti in družbi – stiki in družabnost

(H9) Po kosilu se je prestavil iz stola na kavč poleg okna in bral revijo – sedenje na samem – odmik od stikov in družbe

(H10) Sestri na enoti se z gospodom nista ukvarjali, nagovorili sta ga le med kosilom, ko sta mu dali hrano – pogovor z zaposlenimi med obroki – stiki in družabnost

(H11) Čez čas se je prebudil in se prestavil v jedilnico na svoj prostor za mizo – sedenje v družbi – stiki in družabnost

(H12) Za mizo so sedele še tri gospe, s katerimi se je pogovarjal – druženje s stanovalci na enoti – stiki in družabnost

(H13) Tudi dve stanovalki za sosednjo mizo sta se odzvali na njegovo petje in govorjenje – druženje s stanovalci na enoti – stiki in družabnost

(H14) Sestra je gospoda ogovorila le, ko mu je dala malico – pogovor z zaposlenimi med obroki – stiki in družabnost

(H15) Prav tako nobena os sestre ni gospodu dala nobene spodbude za vključitev v pogovor – ni spodbud za vključevanje – spodbude

(I1) Ko je vodja enote razdelila delo, je prišla do mize za katero sedi gospod in ga spodbudila naj ji pomaga rezati karton – spodbujanje v vključitev aktivnosti – vključitev v aktivnosti

(I2) Vodja je pri njegovi mizi izrezovala karton, na trenutke ga je skušala vključiti, da bi nadaljeval z delom a on ni želel – odklon sodelovanja – vključitev v aktivnosti

(I3) Z gospodom, ki sedita zraven za mizo se ni pogovarjal, niso imeli stika - sedenje v družbi brez komuniciranja – stiki in družabnost

(I4) Do kosila je tiho sedel za mizo – sedenje v družbi brez komuniciranja – stiki in družabnost

- (I5) Po kosilu pa je vstal in šel počivat v sobo – počitek v sobi– odmik od stikov
- (I6) Kasneje je vstal in spet šel gor po hodniku in nazaj, nato je šel pogledat v kuhinjo. Zdelo se mi je kot da bi nekoga iskal – iskanje družbe – stiki in družabnost
- (I7) Sestri sta z gospodom vzpostavili stik le pred kosilo, ko sta ga skušali spraviti na stol in mu dali tableto – pogovor z zaposlenimi med obroki – stiki in družabnost
- (I8) Prav tako se tekom mojega opazovanja ni pogovarjal z nobenim od stanovalcem – zaprtost vase – stiki in družabnost
- (I9) Sestra ga je ogovorila in mu rekla naj sede, da bo dobil malico. Ko se je vrnil v jedilnico ni vedel kam sesti, tako da ga je spet ogovorila sestra in mu pokazala stol – pogovor z zaposlenimi med obroki – stiki in družabnost
- (I10) Nato je sedel na stolu in poslušal dogajanje pri sosednji mizi – sedenje in poslušanje dogajanja – stiki in družabnost
- (I11) S sostanovalcema pri mizi se ni pogovarjal. Morda bi potreboval spodbudo – potreba po spodbudi za pogovor – spodbude za stike
- (I12) Okoli pol štirih je gospod dobil obisk. Sklepala sem, da je prišla hčerka – obisk hčerke – stiki in družabnost

OSNO KODIRANJE – OPAZOVANJE

Stiki in družabnost

- ni stikov s stanovalci (F7)
- poskus vzpostaviti stik s stanovalci (F9)
- Pogovor s stanovalci (F12, G17)
- obisk sestre (F16)
- druženje s stanovalci na enoti (F17, G8, G12, H12, H13)
- odsotnost med druženjem (F18)
- pogovor z zaposlenimi (F19, F20, G15)
- pomoč sostanovalke (G5)
- tolažba s strani stanovalke (G6)
- želja po pozornosti in družbi (G7, G9, G14, G16, H8)
- druženje z vodjo enote (G11)
- prostovoljka in obiskovalec (G18)
- zadovoljstvo ob pozornosti (G20)
- sedenje v družbi brez komuniciranja (H1, H3, I3, I4)
- vzpostavitev stika s stanovalci (H7)
- pogovor z zaposlenimi med obroki (H10, H14, I7, I9)
- sedenje v družbi (H11)
- iskanje družbe (I6)
- zaprtost vase (I8)
- obisk hčerke (I12, G21)

Odmik od stikov

- sprehajanje po enoti in gledanje skozi okno (F5, F11)
- sedenje na samem (F6, F8, G13, H6, H9)

- umik v sobo (F15)
- želja po odmiku (G19)
- počitek v sobi (H5 , I5)

Vključenost v aktivnosti

- vabilo vodje k aktivnosti (F1, F3, H2)
- odklon sodelovanja (F2, F4, F10, I2, H4)
- opazovanje dogajanja (F14)
- prisotnost na aktivnosti in ne sodelovanje (G1, G2)
- poskus vključitve (G10)
- spodbujanje v vključitev aktivnosti (I1)

Spodbude za stike

- Spodbuda vodje, da naveže stik (F13)
- spodbuda vodje za pogovor (G3)
- spodbuda vodje za petje (G4)
- ni spodbud za vključevanje (H15)
- potreba po spodbudi za pogovor (I11)

9.8 Odprto in osno kodiranje intervjuja socialnih delavk

Št.	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
J1	vsak dan, včasih tudi večkrat na dan	Večkrat dnevni obski	Obisk stanovalcev z demenco	Vloga socialnega dela
K1	Ja, vsakodnevno se srečujeva z njimi	Večkrat dnevni obski	Obisk stanovalcev z demenco	Vloga socialnega dela
J2	Oni so osamljeni že zaradi tega, ker nimajo več kratkoročnega spomina in imajo v glavi, da jih nihče ne obiskuje	Osamljenost kot posledica demence	Vzroki osamljenosti	Osamljenost stanovalcev z demenco
J3	To pri njih še poveča občutek osamljenosti, ker oni ne vedo, da so dejansko imeli obisk	Ne zavedanje preteklih obiskov	Vzroki osamljenosti	Osamljenost stanovalcev z demenco
K2	In je vedno izgubljena in imam občutek, da je osamljena	Izgubljenost	Znaki osamljenosti	Osamljenost stanovalcev z demenco
J4	Ljudje z demenco tudi rečejo "oh, kk je dolgcajt!"	Dolgčas	Znaki osamljenosti	Osamljenost stanovalcev z demenco
J5	Pa čeprav doma niso imeli nikogar, so bili sami, je tu občutek osamljenosti večji	Večja osamljenost v domu kot doma	/	Osamljenost stanovalcev z demenco
K3	Tukaj si ne najdejo ljudi	Ne vključenost v družbo	Znaki osamljenosti	Osamljenost stanovalcev z demenco
K4	se ne želijo vključiti v nobeno aktivnost	Ne vključenost v aktivnosti	Znaki osamljenosti	Osamljenost stanovalcev z demenco
K5	Se držijo zase	Umik od družbe	Znaki osamljenosti	Osamljenost

				stanovalec z demenco
J6	Jok je tudi pokazatelj osamljenosti	Jok	Znaki osamljenosti	Osamljenost stanovalec z demenco
K6	Problem je že novo, drugo okolje, ki jim ni domače. Torej sprememba okolja	Sprememba okolja	Vzrok osamljenosti	Osamljenost stanovalec z demenco
K7	Pozabijo, da imajo obiske, da se nekaj dogaja okoli njih	Izguba kratkoročnega spomina	Vzrok osamljenosti	Osamljenost stanovalec z demenco
J7	je pa tudi res, da nekateri nimajo svojcev ali pa svojci zmeraj bolj opuščajo obiske	Malo obiskov sorodnikov/opuščanje obiskov sorodnikov	Vzrok osamljenosti	Osamljenost stanovalec z demenco
K8	včasih tudi kličemo svoje, da bi prišli	Klicanje sorodnikov	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J8	že ob sprejemu se pogovarjamo. Poskusimo svojcem povedati, da je zadovoljstvo v domu odvisno tudi od svojcev	Pogovor s sorodniki od sprejemu	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J9	Dogaja se kup stvari. Ljudi je treba spodbujati, da se udeležijo stvari, da preživijo čas koristno. da počnejo stvari, ki so jih počeli včasih	Spodbujanje stanovalec za vključevanje v aktivnosti, ki so jih počeli doma	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
K9	Pa se tudi kar najdejo. Zdaj smo ugotovile, da ena gospa pomaga drugi gospe, si jo je vzela za svojo	Medsebojna navezanost stanovalec	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J10	Še preden pride človek sem se poglobimo in naredimo biografijo o človeku, kaj je rad prejel, na kakšen način	Izdelava biografije pred prihodom v dom	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
K10	Imamo tudi projekt ključna oseba. To pomeni, da si zaposleni izberejo prostovoljno enega stanovanca. Enkrat na teden se družijo po eno uro	Projekt ključna oseba	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J11	Za ene pa nikoli ne bomo mogli rešiti stvari. Ne moremo narediti tako da bomo zdaj pa res odpravili ta problem osamljenosti	Nezmožnost popolnoma rešiti problem osamljenosti	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J12	Vloga socialnega delavca se prične, že preden človek pride v dom. Meni se zdi pomembno, da ljudi z	Pred prihodom v dom	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela

	demenco že prej spoznamo, preden sem pridejo			
J13	Imamo prakso, da ljudi že prej povabimo, da pridejo v dom. Da svojci pripeljejo svojca z demenco k nam, da nekaj časa preživi pri nas	Spoznavanje doma pred prihodom v dom	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J14	Pomembno mi je tudi delo s svojci od samega začetka. da tudi oni razumejo	Delo s sorodniki	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J15	imamo Alzheimer Cafe, da se povabi ljudi iz okolja. da se izkušnje delijo naprej	Alzheimer Cafe	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
K11	Pa tudi to je pomembno, da si pridobimo veliko podatkov o osebi z demenco, ki pride. Da vemo, kako z njim delat	Pridobivanje podatkov o človeku z demenci	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
K12	Da si potem lahko človek uredi svoj prostor čim bolj podobno domačemu okolju. Si prinesejo kakšne slike	Domačnost sobe	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
K13	Pa ga poskušamo vključiti v stvari, ki ga veselijo. pri tem sodelujemo z ostalimi službami	Spodbujanje stanovalcev za vključevanje v aktivnosti, ki so jih počeli doma	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J16	socialni delavec je tudi tisti, ki povezuje vse ostale službe v domu. se moramo pogovarjati z drugimi, kaj narediti za človeka, na kakšen način. si prenašamo informacije	Povezovanje služb v domu	/	Vloga socialnega dela
J17	greva tudi do svojcev, da dajo povratno informacijo	Povratna informacija sorodnikov	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
J18	Delamo na opolnomočenju stanovalca in sorodnikov	Opolnomočenje stanovalcev in sorodnikov	Zmanjševanje osamljenosti	Vloga socialnega dela
K14	Svojci so zelo pomembni, da kljub temu prihajajo, četudi jim govorijo "zakaj so me dali v dom, pa nisi skrbel zame", da kljub temu zmorejo	Pomembni obiski sorodnikov	/	Vloga sorodnikov in prostovoljec pri zmanjševanju osamljenosti
J19	Je pa težko s prostovoljci. Sploh pri	Nepoznavanje demence pri mladih	/	Vloga sorodnikov in prostovoljec pri

	mladih prostovoljcih, ki težko razumejo ljudi z demenco			zmanjševanju osamljenosti
K15	Za to imamo starejšo gospo, ki je imela moža z demenco in ima izkušnje, kako delati z ljudmi z demenco. Mladi pa težko, ker ne poznajo demence	Starejši prostovoljci s poznavanjem demence	/	Vloga sorodnikov in prostovoljec pri zmanjševanju osamljenosti
J20	Imamo pa eno mlado prostovoljko, ki ima svojo bico, ki ima demenco in ona razume kako delati z ljudmi z demenco, ima izkušnje	Mladi prostovoljci s poznavanjem demence	/	Vloga sorodnikov in prostovoljec pri zmanjševanju osamljenosti
K16	Lažje je tudi za študente, dijake, ki pridejo sem na prakso, npr. v zvezi z zdravstvom ali socialno delo in se spoznajo na demenco	Študentje na praksi	/	Vloga sorodnikov in prostovoljec pri zmanjševanju osamljenosti
K17	Nekdo, ki pa nima izkušenj pa je težko prostovoljec za ljudi z demenco/	Nepoznavanje demence kot ovira	/	Vloga sorodnikov in prostovoljec pri zmanjševanju osamljenosti

OSNO KODIRANJE – SOCIALNI DELAVKI

Vloga socialnega dela

- obisk stanovalcev z demenco:
  - o Večkrat dnevni obski (J1, K1)
- Zmanjševanje osamljenosti:
  - o Klicanje sorodnikov (K8)
  - o Pogovor s sorodniki od sprejemu (J8)
  - o Spodbujanje stanovalcev za vključevanje v aktivnosti, ki so jih počeli doma (J9, K13)
  - o Medsebojna navezanost stanovalcev (K9)
  - o Izdelava biografije pred prihodom v dom (J10)
  - o Projekt ključna oseba (K10)
  - o Nezmožnost popolnoma rešiti problem osamljenosti (J11)
  - o Pred prihodom v dom (J12)
  - o Spoznavanje doma pred prihodom v dom (J13)
  - o Delo s sorodniki (J14)
  - o Alzheimer Café (J15)
  - o Pridobivanje podatkov o človeku z demenci (K11)
  - o Domačnost sobe (K12)
  - o Povratna informacija sorodnikov (J17)

- Opolnomočenje stanovalcev in sorodnikov (J18)
- Povezovanje služb v domu (J16)

Osamljenost stanovalcev z demenco:

- Večja osamljenost v domu kot doma (J5)
- Vzroki osamljenosti
  - Osamljenost kot posledica demence (J2)
  - Ne zavedanje preteklih obiskov (J3)
  - Sprememba okolja (K6)
  - Izguba kratkoročnega spomina (K7)
  - Malo obiskov sorodnikov/opuščanje obiskov sorodnikov (J7)
- Znaki osamljenosti
  - Izgubljenost (K2)
  - Dolgčas (J4)
  - Ne vključenost v družbo (K3)
  - Ne vključenost v aktivnosti (K4)
  - Umik od družbe (K5)
  - Jok (J6)

Vloga sorodnikov in prostovoljcev pri zmanjševanju osamljenosti

- Pomembni obiski sorodnikov (K14)
- Nepoznavanje demence pri mladih (J19)
- Starejši prostovoljci s poznavanjem demence (K15)
- Mladi prostovoljci s poznavanjem demence (J20)
- Študentje na praksi (K16)
- Nepoznavanje demence kot ovira (K17)